

Sofia Leinonen

NUORTEN KOKEMUKSIA VEERAN VERSTAAN ”VAPAATA TILAA” -HANKKEEN VAIKUTUKSISTA RESILIENSSIIN

**Opinnäytetyö
CENTRIA-AMMATTIKORKEAKOULU
Sosiaalialan koulutus
Toukokuu 2021**

TIIVISTELMÄ OPINNÄYTETYÖSTÄ

Centria-ammattikorkeakoulu	Aika Toukokuu 2021	Tekijä/tekijät Sofia Leinonen
Koulutus Sosionomi		☒ AMK ☐ YAMK
Työn nimi NUORTEN KOKEMUKSIA VEERAN VERSTAAN ”VAPAATA TILAA” -HANKKEEN VAIKUTUKSISTA RESILIENSSIIN		
Työn ohjaaja Leena Raudaskoski		Sivumäärä 38 + 4
Työelämäohjaaja Eeva Kejonen		
<p>Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää työkokeilujaksolle osallistuneiden nuorten kokemuksia oululaisen Veeran Verstaan ”Vapaata tilaa – kaupunki ilmastovastuun ja kasvamisen paikkana” -työkokeilujakson vaikutuksista heidän selviytymiskykyisyyteensä eli resilienssiin, jota hankkeessa pyritään tukemaan taiteen tekemisen ja kokemisen keinoin.</p> <p>Opinnäytetyön teoriaosassa käsiteltiin nuorten ihmisten syrjäytymiseen liittyviä tekijöitä, osallisuutta, työpajatoimintaa ja niiden toimintaa säänteleviä lakeja, nuorten hyvinvointia ja resilienssiä sekä taiteen vaikutuksia nuorten hyvinvointiin. Lisäksi kuvailtiin Veeran Verstasta laajempaa toimintaympäristönä ja erityisesti sen ”Vapaata tilaa” -hankkeen tavoitteita, kohderyhmiä ja toimintamuotoja.</p> <p>Opinnäytetyö oli laadullinen tutkimus, jonka aineisto kerättiin puolistrukturoitua teemahaastattelua käyttäen. Yksilöhaastatteluihin osallistui kolme ”Vapaata tilaa” -hankkeen työkokeilujaksolle osallistunutta noin 25-vuotiasta nuorta, jotka valittiin tutkimukseen harkinnanvaraisella otannalla lumipallo-tekniikkaa käyttäen. Haastatteluissa heitä pyydettiin vastaamaan kysymyksiin (26), jotka liittyivät heidän omiin kokemuksiinsa hankkeen vaikutuksista hyvinvointiin, oppimiseen, työelämävalmiuksiin, yhteisöllisyyteen ja ilmastoahdistukseen. Haastatteluista muodostettiin litteroimalla kirjallinen aineisto, jolle tehtiin aineistolähtöinen temaattinen analyysi.</p> <p>Tutkimuksen tulokset osoittivat, että työkokeilujakson aikana nuorten fyysinen ja psyykinen hyvinvointi, työelämävalmiudet ja sosiaalinen yhteisöllisyyden tunne olivat lisääntyneet. Kehityskohteina nuoret esittivät, että hankkeessa käsiteltäisiin jatkossa entistä korostuneemmin ilmastonmuutosta sekä keinoja lievittää sitä ja ilmastoahdistusta. Johtopäätöksenä voidaan tiivistäen todeta Vapaata tilaa -hankkeen onnistuneen tukemaan nuorten resilienssin kasvua.</p>		
Asiasanat hyvinvointi, ilmastoahdistus, nuoret, resilienssi, taidepaja, työelämävalmiudet, yhteisöllisyys		

ABSTRACT

Centria University of Applied Sciences	Date May 2021	Author Sofia Leinonen
Degree programme Bachelor of Social Services		
Name of thesis THE EXPERIENCES OF THE YOUTH REGARDING THE INFLUENCES OF THE FREE SPACE PROJECT ORGANISED BY VEERAN VERSTAS ON RESILIENCE		
Centria supervisor Leena Raudaskoski	Pages 38 + 4	
Instructor representing commissioning institution or company Eeva Kejonen		
<p>The purpose of this thesis was to discover the experiences of the youth who took part in a work try-out as part of the project The Free Space – The City as a Place for Climate Responsibility and Personal Growth organised by Veeran Verstas in Oulu and to determine how the experiences influenced their resilience, which was supported in the project by means of making and experiencing art.</p> <p>In the theoretical section of the thesis, the topics discussed were factors related to social exclusion, participation, workshop activities and the legislation guiding them, the well-being and resilience of the youth as well as the influence of art on the well-being of the youth. Additionally, Veeran Verstas is described as a larger operating environment and also its goals, target groups and modes of operation in the project are described.</p> <p>The thesis was a qualitative study, whose data were gathered using semi-structured theme interviews. Three people, approximately 25 years old, who had participated in the Free Space project’s work try-out period, took part in the individual interviews. They were chosen using non-probability sampling and snowball sampling. In the interview, they were asked to respond to questions (26) related to their experiences of the influences of the project on their well-being, learning, working life competences, spirit of community and climate anxiety. The interviews were transcribed into written material, which was analysed using inductive thematic analysis.</p> <p>The results of the study show that during the work try-out period the physical and psychological well-being, working life competences and social sense of community of the youth had increased. As further development suggestions the youth hoped that climate change, climate change mitigation and climate anxiety would be more emphasised in the project in the future. As a conclusion it can be summarised that the Free Space project managed to support the growth of the resilience of the youth.</p>		

<p>Key words art workshop, climate anxiety, resilience, spirit of community, the youth, well-being, working life competences</p>

TIIVISTELMÄ
ABSTRACT
SISÄLLYS

1 JOHDANTO	1
2 NUORET JA SYRJÄYTYMISVAARA	3
2.1 Nuorisotyöttömyys Oulussa.....	4
2.2 Osallisuus ja syrjäytymisen ehkäisy	5
3 TYÖPAJATOIMINTA	7
3.1 Työpajatoiminnan historia ja määrittely nuorisolaissa.....	7
3.2 Työpajatoimintaa säänteleviä lakeja.....	8
4 TOIMINTAYMPÄRISTÖNÄ VEERAN VERSTAS	10
5 VAPAATA TILAA –HANKE	12
5.1 Vapaata tilaa -hankkeen tavoitteet.....	12
5.2 Vapaata tilaa -hankkeen kohderyhmä	13
5.3 Vapaata tilaa -hankkeen toimintamuodot	14
6 NUORTEN HYVINVOINTI JA RESILIIENSSI	15
6.1 Taide ja nuorten hyvinvointi.....	15
6.2 Sosiaalinen hyvinvointi ja yhteisöllisyys	17
6.3 Resilienssi ja sen vaikutukset yksilön hyvinvointiin	18
6.4 Nuorten psyykkistä hyvinvointia heikentäviä tekijöitä	19
7 TUTKIMUSPROSESSI	21
7.1 Opinnäytetyön tarkoitus, tavoite ja tutkimuskysymykset	21
7.2 Opinnäytetyön menetelmä ja toteutus	22
7.3 Aineiston keruu ja analyysi	23
8 TULOKSET	26
8.1 Hyvinvointi.....	26
8.2 Uuden oppiminen, ohjaus ja opetusjärjestelyt	27
8.3 Työelämään valmentaminen ja työelämäyhteydet.....	28
8.4 Yhteisöllisyys ja ilmapiiri	29
8.5 Ilmastonmuutos ja kierrätys	29
8.6 Koronapandemiatilanne	30
9 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	31
9.1 Opinnäytetyön tulosten tulkintaa	31
9.2 Opinnäytetyön luotettavuus ja eettisyys	33
9.3 Jatkotutkimusehdotuksia	36
9.4 Oman työn ja oppimisprosessin pohdinta	36
LÄHTEET	39
LIITTEET	

1 JOHDANTO

Moni alle 29-vuotias nuori ihminen tarvitsee tukea koulutusta, työelämää ja yleensä elämänhallintaa koskevista asioista. Siirtymäaika nuoruudesta aikuisuuteen sisältää riskejä, jotka voivat syrjäyttää nuoren yhteiskunnan ja sen instituutioiden ulkopuolelle. Syrjäytymisen ennaltaehkäisy ja nuorten osallisuus ovat tärkeitä osatekijöitä nuorten kokonaisvaltaisessa hyvinvoinnissa.

Merkittävimpiä nuoren syrjäytymiseen johtavia riskitekijöitä ovat matala koulutusaste, pitkään jatkunut työttömyys, taloudellinen ahdinko sekä päihde- ja mielenterveysongelmat. Nuoren koko elämäntilanne ja -hallinta eivät välttämättä vielä vaikeudu yksittäisten ongelmien vuoksi vaan vasta niiden kasaantumisessa. Tutkimukset osoittavat, että 3–10 %:lle suomalaisista nuorista syrjäytymiseen liittyvät riskitekijät ovat kasaantuneet; 3 % viittaa täysin yhteiskunnallisten instituutioiden ulkopuolella oleviin nuoriin ja 10 % niihin, jotka ovat ilman työ- tai opiskelupaikkaa tai muulla tavalla yhteiskunnallisten palvelujen saavuttamattomissa. Syrjäytyneiden nuorten määrää on hankala tilastollisesti kuvata ja arvioida. (Terveystieteiden tutkimuskeskus ja hyvinvoinnin laitos 2021.)

Nuorten työpajatoiminta on alkanut Suomessa 1980-luvulla. Sen tarkoituksena on parantaa nuorten elämänhallintataitoja ja ehkäistä heidän yhteiskunnallista syrjäytymistään. (Hätälä & Saarela 2004, 3, 8). Oulussa toimiva Veeran Versta, joka on tämän opinnäytetyön tilaaja, on erityisesti luoville aloille suuntaaville nuorille työttömille tarkoitettu taidetyöpaja, joka järjestää työkokeiluryhmiä, työpajatoimintaa sekä kuntouttavan työtoiminnan jaksoja. Veeran Versta on yhteiskunnallisesti verkostoituneena mukana myös erilaisissa työvoimapolitiisissa hankkeissa, joiden tavoitteena on yhteisöllisyyteen ja yhteiskunnalliseen yrittäjyyteen liittyvien taitojen kehittäminen. Hankkeista saatujen tulosten perusteella on ilmennyt tarve parantaa erityisesti nuorten selviytymiskykyisyyttä eli resilienssitaitoja. Tällä hetkellä Veeran Verstaalla on meneillään kesäkuussa 2020 alkanut kolmevuotinen hanke ”Vapaata tilaa – kaupunki ilmastovastuun ja kasvamisen paikkana”. Sen keskeisinä teemoina ovat ilmastonmuutos ja nuorten siitä syystä tuntema ilmastoahdistus. Yhtenä tärkeänä tavoitteena on myös nuorten resilienssitaitojen kehittyminen edistämällä erilaisin taiteen tekemisen ja kokemisen keinoin heidän itseymmärrystään, voimaantumistaan, hyvinvointiaan ja työllistymistään. (Vapaata tilaa – kaupunki ilmastovastuun ja kasvamisen paikkana -hankesuunnitelma 2020, 1–5.)

Tämän laadullisen tutkimuksen tarkoituksena on selvittää kesäkuussa 2020 alkaneeseen ja kuusi kuukautta kestäneeseen työkokeilujaksoon osallistuneiden nuorten aikuisten kokemuksia Veeran Verstaan

Vapaata tilaa -hankkeesta. Tavoitteenani on tarkastella, miten nuoret aikuiset kokivat hankkeen tukeneen heidän resilienssiään, tarkemmin sanottuna heidän hyvinvointiaan, oppimistaan, työelämävalmiuksiaan sekä yhteisöllisyyttään, ja vähentäneen heidän ilmastoahdistustaan.

Aloittaessani opinnäytetyötäni haastattelin ensin kesäkuussa 2020 Veeran Verstaan perustajaa Eeva Kejosta yrityksen toiminnasta ja sen jälkeen heinäkuussa 2020 ryhmähaastattelin Veeran Verstaan työntekijöitä, jotka olivat mukana Vapaata tilaa -hankkeessa. Nämä haastattelut laajensivat ymmärrystäni siitä, mitkä ovat kyseistä taidetyöpajaa ja sen hankkeita ohjaavat toiminta-ajatus, teoreettiset lähtökohdat, tavoitteet ja työskentelymenetelmät. Työssäni viittaan näihin haastatteluihin yhtenä lähdeaineistona viitteellä 'Veeran Verstaan työntekijät 2020'. Opinnäytetyöni varsinaisen tutkimusosion toteutin laadullisin menetelmin puolistrukturoituna teemahaastatteluna yksilöhaastattelemalla kolmea Vapaata tilaa -hankkeeseen osallistunutta nuorta aikuista ja analysoimalla hankkimani aineiston aineistolähtöisesti teemoitain.

Tutkimukseni tietoperusta perustuu ammattikirjallisuuteen ja aiheeseen liittyviin aikaisempiin tutkimuksiin. Tutustuin muun muassa Satu Inhan tekemään sosiaalialan koulutusohjelman opinnäytetyöhön ”Nuorten kokemuksia työpaja Veeran Verstaan toiminnasta” vuodelta 2013. Inhan tutkimuksen tavoitteena oli kartoittaa Veeran Verstaan toiminnan kehittämistarpeita nuorten näkökulmasta. Hänen mukaansa pajatyöskentely sopii erityisesti nuorille, jotka eivät ole kokeneet omakseen nykyisen koulujärjestelmämme opetusmenetelmiä. Nuorten kokemukset Veeran Verstaasta olivat enimmäkseen hyviä. He olivat tyytyväisiä erityisesti vuorovaikutukseen ja vertaisuuden kokemukseen pajalaisten kesken, mahdollisuuden oppia omaehtoisesti ilman arvostelua sekä hyvin ammattitaitoisen henkilökunnan antamaan toiminnan ohjaukseen. Nuoret olisivat kuitenkin toivoneet enemmän yksilöohjausta varsinkin pajajaksonsa loppuvaiheessa, kun he suunnittelivat omaa tulevaisuuttaan. Yksilöllisen ohjauksen vähäisyyden todettiin johtuvan siihen suunnatun rahoituksen riittämättömyydestä, mikä oli selkeä viesti toiminnan resursseista päättävälle taholle. (Inha 2013, 3.)

Teoriaosuudessa tuon esille nuorten syrjäytymiseen ja osallisuuteen liittyviä tekijöitä. Käsittelen myös nuorten hyvinvointia, resilienssiä ja sitä, miten taide voi vaikuttaa nuorten hyvinvointiin. Esittelen lisäksi Veeran Verstaan ”Vapaata tilaa” -hanketta ja Verstaan toimintaa laajemmin.

2 NUORET JA SYRJÄYTYMISVAARA

Vuoden 2017 alusta voimaan tullut nuorisolaki (1285/2016) määrittelee nuoret alle 29-vuotiaiksi ihmisiksi. Nuorisolain tavoitteena on muun muassa edistää nuorten osallisuutta ja mahdollisuuksia vaikuttaa ja toimia yhteiskunnassa sekä tukea heidän kasvuaan, itsenäistymistään, yhteisöllisyyttään sekä niihin liittyvien tietojen ja taitojen oppimista. (Nuorisolaki 21.12.2016/1285 § 2, § 3.) Nuoruutta voidaan käsitellä paitsi lain antaman määritelmän kautta, myös psykologisena kehityskautena, jossa nuoruus ajoittuu suunnilleen ikävuosiin 12–22. Jälkinuoruus, jolloin nuori itsenäistyy, irrottautuu konkreettisesti lapsuudenkodistaan ja muodostaa yksilöllisen identiteettinsä, ajoittuu ikävuosiin 18–22. Aalto-Setälän ja Marttusen (2007, 207) mukaan joka viidennellä nuorella on jonkinlainen mielenterveyshäiriö, joista yleisimpiä ovat mieliala-, ahdistuneisuus-, käytös- ja päihdehäiriöt. (Aalto-Setälä & Marttunen 2007, 207.)

Sosiaali- ja terveysministeriön määritelmän mukaan käsitteellä 'syrjäytyminen' kuvataan useita nykyisiä huono-osaisuuden muotoja. Syrjäytyminen estää ihmisiä osallistumasta normaaleihin yhteiskunnan toimintoihin täysipainoisesti. Syrjäytymisen syinä voivat olla esimerkiksi työttömyys, köyhyys, mielenterveysongelmat, päihdeongelmat tai joutuminen yhteiskunnallisten vaikutusmahdollisuuksien ulkopuolelle. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2021.) Yhtenä syrjäytymiselle altistavana tekijänä pidetään myös hoitamattomaa ADHD:tä eli aktiivisuuden ja tarkkaavuuden häiriötä (Karlsson 2013, 94). Erityisen suuri alttius syrjäytymiselle on ihmisen elämänmuutoksissa, kuten koulunkäynnin, työsuhteen tai parisuhteen päättyessä. Syrjäytymisriski voi olla suuri myös silloin, kun lapsi kasvaa sellaisessa ympäristössä, jossa on monia syrjäytymiselle altistavia riskitekijöitä. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2021; Karlsson 2013, 94.)

Sosiaali- ja terveysministeriön mukaan syrjäytymistä ja köyhyyttä voidaan ehkäistä muun muassa vahvistamalla yksilön osallisuutta ja työkykyä, vähentämällä työttömyyttä, köyhyyttä ja näköalattomuutta sekä tarjoamalla sosiaaliturvaa ja peruspalveluita. Esimerkiksi työpajatoiminnan (ks. luku 3) voi katsoa pyrkivän vaikuttamaan suoraan ja välillisesti osallisuutta ja työkykyä lisäävällä tavalla. (Sosiaali- ja terveysministeriö.) Nuorten mielenterveyshäiriöitä käsittelevän alan ammattilaisille suunnatun oppaan mukaan syrjäytymistä voidaan ehkäistä tunnistamalla muun muassa mielenterveyshäiriöiden ja ADHD:n keskeiset oireet mahdollisimman varhain ja hoitamalla nuorta oikein. Asianmukaisen hoidon on havaittu vähentävän huonoa kehitystä ja parantavan elämänlaatua. (Karlsson 2013, 94.)

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) sekä Nuorisotutkimusseura Ry:n (NTS) vuonna 2015 tekemässä Nuoret luukulla -syrjäytymistutkimuksessa todettiin, etteivät palvelut kohtaa niiden nuorten tarpeita, joiden toimintakyky on alentunut ja jotka eivät ole työ- tai opiskelukykyisiä. Kyseiset nuoret käyttävät paljon terveystalvveluita, joista syntyy suuria kustannuksia. (Aaltonen, Berg & Ikäheimo 2015, 1–2.) Ikäheimon (2015, 77) mukaan syrjäytymisvaarasta johtuvat kustannukset jakautuvat hyvin epätasaisesti nuorten välillä, ja pieni osa nuorista, jolle kasaantuu useita ongelmia, aiheuttaa suuren osan kustannuksista. Syrjäytyminen määritelläänkin Ikäheimon (2015, 77) mukaan usein juuri ongelmien kasaantumiseksi. Kroonisesti syrjäytyneiden nuorten terveystalvvelujen kokonaiskustannukset olivat Aaltonen, Bergin ja Ikäheimon (2015, 1–2) tutkimuksen mukaan jopa seitsenkertaiset verrattuina vain peruskoulun suorittaneisiin nuoriin, jotka eivät olleet syrjäytymisvaarassa. Syrjäytymisen kestolla oli tutkimuksen mukaan yhteys suurempiin kustannuksiin. (Aaltonen, Berg & Ikäheimo 2015, 1–2.) Kun syrjäytymisen kustannuksista puhutaan, on muistettava, että syrjäytyminen ei ole aina pysyvä tila ja syrjäytyneet muodostavat moninaisen joukon ihmisiä (Ikäheimo 2015, 77).

2.1 Nuorisotyöttömyys Oulussa

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos vertaili vuonna 2016 nuorisotyöttömyyttä ja syrjäytymisriskejä Suomen kuuden suurimman kaupungin välillä vuonna 1987 syntyneiden kohortissa. Vertailussa havaittiin, että Oulussa oli selkeästi eniten nuorisotyöttömyyttä ja nuorten työttömyyspäiviä. Nuorten työttömyys vaikutti olevan myös jossain määrin pidempiaikaisempaa kuin verrokkikaupungeissa, mutta toisaalta Oulussa työttömiksi jääneistä nuorista iso osa hakeutui työ- ja elinkeinopalveluiden piiriin työttömiksi työnhakijoiksi sen sijaan, että olisivat jääneet täysin työmarkkinoiden ulkopuolelle. (Sutela, Törmäkangas, Toikka, Haapakorva, Hautakoski, Hakovirta, Rasinkangas, Gissler & Ristikari 2016, 24.)

Vertailussa Oulu erottui myös toimeentulotukea saaneiden nuorten määrässä. THL:n tilastojen mukaan lähes kolmannes vuonna 1987 syntyneistä nuorista oli saanut toimeentulotukea vuoden 2012 loppuun mennessä vähintään kuukauden ajan. Oulussa näiden toimeentulotukea saaneiden nuorten osuus (33 %) oli korkein kaikista kuusikkokunnista, joiden keskiarvo oli noin 20 %. Oulussa oli tämän vertailun mukaan Tampereen ja Vantaan jälkeen kolmanneksi eniten yli vuoden ajan toimeentulotukea saaneita nuoria. (Sutela ym. 2016, 27.) Kuudesta Suomen suurimmasta kaupungista toimeentulotuen ylisukupolvisuus oli yleisintä Oulussa, jossa 22 % toimeentulotukea saaneiden nuorten vanhemmista oli saanut toi-

meentulotukea. Osuus oli kuitenkin lähellä valtakunnallista tasoa, joka oli 21 %. Oulussa oli tutkimuksessa kuitenkin myös hieman muita kuntia enemmän (12 %) nuoria, joiden vanhemmat eivät olleet saaneet toimeentulotukea. (Sutela ym. 2016, 45.)

Oulun nuorisotyöttömyysaste on pysynyt pitkään korkeana, ja vuoden 2020 maaliskuussa alkanut koronaviruspandemia on vaikuttanut siihen pahentavasti. Oulun kaupungin työllisyystilastojen mukaan nuorisotyöttömyys oli helmikuun 2021 lopussa 2,3 prosenttiyksikköä korkeampi kuin vuotta aiemmin. Helmikuussa 2021 alle 25-vuotiaista nuorista työttömiä oli 2 282 ja nuorisotyöttömyysaste oli 18,6 %. Nuorisotyöttömyysaste oli vuotta aiemmin helmikuun 2020 lopussa 16,3 %. Koko työvoimasta työttömiä työnhakijoita Oulussa oli 13,9 %. (Oulun kaupunki 2021.)

2.2 Osallisuus ja syrjäytymisen ehkäisy

Osallisuutta voidaan kuvailla monilla tavoin. Osallisuudeksi voidaan kutsua yksilön kuulumista kokonaisuuteen, jossa hän pääsee osalliseksi elämän merkityksellisyyttä lisäävistä hyvinvoinnin lähteistä ja vuorovaikutussuhteista. Osallisuuden ilmenemismuotoja ovat muun muassa päätösvalta omasta elämästä sekä ymmärrettävä, hallittava ja ennakoitava toimintaympäristö. Osallisuuteen kuuluvat myös vaikuttaminen erilaisissa prosesseissa, kuten ryhmissä tai laajemmin yhteiskunnassa, sekä se, että voi panostaa yhteiseen hyvään. (Isola, Kaartinen, Leemann, Lääperi, Schneider, Valtari & Keto-Tokoi 2017, 3, 5.)

Hyvinvoinnin lähteet, jotka lisäävät osallisuutta, voivat olla joko aineellisia, aineettomia tai siltä väliltä. Aineellisia hyvinvoinnin lähteitä ovat muun muassa yksilön toimeentulo, asumisjärjestelyt, koulutus sekä harrastusvälineet. Aineettomia hyvinvoinnin lähteitä voivat olla luottamus, turvallisuus sekä luovuus. Hyvinvoinnin lähteitä, jotka sijoittuvat aineellisen ja aineettoman väliin, voivat olla esimerkiksi erilaiset palvelut. (Isola ym. 2017, 3.)

Syrjäytymistä voidaan ehkäistä osallisuuden kokemuksilla ja sosiaalisilla suhteilla. Osallisuus voidaan määritellä myös riittävänä toimeentulona ja hyvinvointina, toiminnallisena osallisuutena sekä yhteisöihin kuulumisena ja jäsenyytenä. Jos jokin näistä on vajaa tai puuttuu, se voi tarkoittaa osallisuuden vähentymistä ja kasvanutta syrjäytymisriskiä. Syrjäytymisriskiin liittyy usein myös sosiaalisia, taloudelli-

sia ja terveydellisiä tekijöitä, jotka voivat aiheuttaa osattomuutta sekä eriarvoisuutta. Erilaisilla yhteiskunnan palveluilla, kuten sosiaali- ja terveystalvluilla sekä työllisyystalvluilla, voidaan lisätä osallisuutta. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2015, 1–2.)

3 TYÖPAJATOIMINTA

Työpaja on joustava työ-, toiminta-, oppimis- tai valmennusympäristö, ja sen perustehtävänä on valmentaa ja tukea valmentautujan sosiaalista vahvistamista, yksilöllistä kasvua sekä aktiivista osallisuutta (Hämäläinen & Palo 2014, 11–12). Työpajatoiminnan tärkein tavoite on parantaa siihen osallistuvan nuoren mahdollisuuksia saada koulutuspaikka, suoriutua koulutuksesta tai päästä avoimille työmarkkinoille. Työpaja oppimisympäristönä voi hyödyttää niitä nuoria, jotka kokevat haasteelliseksi kiinnittyä perinteiseen opetukseen. (Hämäläinen & Palo 2014.) Työpajan valmennusmenetelmiä ovat työvalmennus, yksilö- ja ryhmävalmennus, työhönvalmennus sekä kuntouttava valmennus. Valmennuksesta on tehtävä nuorilähtöisesti henkilökohtainen valmennussuunnitelma, joka laaditaan nuoren kanssa yhdessä. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2018, 1.)

3.1 Työpajatoiminnan historia ja määrittely nuorisolaissa

Nuorten työpajatoimintaa on ollut Suomessa jo 1980-luvulta lähtien. 1980-luvulla nuorten työpajojen avulla etsittiin uusia keinoja nuorten työelämästä ja koulutuksesta syrjäytymisen ehkäisemiseen. 1990-luvulla tarve nuorten työpajatoiminnalle kasvoi, kun nuorten työttömien määrä nousi lähes 100 000:een. Vuosina 1993–1994 nuorten työpajatoiminta kehitettiin ja laajennettiin koko maahan, minkä jälkeen nuorten työpajatoiminta vakinaistettiin. Vakinaistamishdotuksen esittämä rahoitusmalli vahvisti työpajatoimintaa tarjoavien toimijoiden asemaa palveluntuottajina. (Hätälä & Saarela 2004, 3, 8.) Vuoden 2006 nuorisolaissa työpajatoiminta oli yksi nuorisotyön ja -politiikan tehtävistä, jotka kuuluivat kunnan tehtäviin. (Nuorisolaki 27.1.2006/72, § 7.)

Suomessa otettiin vuonna 2013 käyttöön nuorisotakuu, jonka perusteella jokaiselle peruskoulunsa päättäneelle nuorelle taataan koulutuspaikka oppilaitoksessa, oppisopimuksessa, kuntoutuksessa tai muulla tavoin (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2015). Kun nuori ilmoittautuu työttömäksi, hänelle laaditaan työllistymissuunnitelma, jossa sovitaan toimista, joita työ- ja elinkeinotoimiston on tarjottava nuorelle ennen kuin kolmen kuukauden työttömyys on päättynyt. (Nuorten elämä 2021.) Myös nuorille suunnatut työpajat lasketaan kuuluviksi nuorisotakuuseen. Nuorten työpajatoiminta on opetus- ja kulttuuriministeriön rahoittamaa. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2021.)

Uusimmassa, vuoden 2016, nuorisolaissa nuorten työpajatoimintaa säännellään nuorisolain 4. luvun 13.–15. pykälillä. Lain 13. pykälä määrittelee työpajatoiminnan tehtäväksi parantaa valmennuksen avulla nuoren valmiuksia kouluttautua ja päästä työmarkkinoille tai muuhun tarvitsemaansa palveluun. Työpajatoiminnan tavoitteena on nuoren elämänhallintataitojen parantaminen sekä hänen kasvunsa, itsenäistymisensä ja yhteiskunnallisen osallisuutensa tukeminen. Valmentautuminen toteutetaan nuoren omien edellytysten mukaan tehdyllä työllä tai työtoiminnalla. Nuori tulee työpajalle pääsääntöisesti viranomaisen tai jonkin muun julkisen tehtävän hoitajan ohjauksen kautta. Hänelle tehdään työpajalla henkilökohtainen valmennussuunnitelma. Työpajatoimintaa voivat järjestää kunta, useat kunnat yhdessä tai yhteisö, joka tuottaa nuorten palveluja. Nuorisolain mukaan työpajalla on oltava nuorten yksilö- ja työvalmennusosaamista, ja sen tulee seurata toimintansa tuloksia. (Nuorisolaki 21.12.2016/1285, § 13.)

3.2 Työpajatoimintaa säänteleviä lakeja

Työpajatoiminnan järjestämisen kannalta oleellisia lakeja ovat muun muassa laki julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta sekä laki kuntouttavasta työtoiminnasta. Työkokeiluun ohjaamista sekä työkokeilujakson kestoa sääntelee laki julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta. Työ- ja elinkeinotoimisto voi ohjata henkilön koulutuskokeiluun oppilaitokseen tai työkokeiluun työpaikalle, joissa kartoitetaan hänen ammatinvalinta- ja uravaihtoehtojaan tai tuetaan hänen paluutaan työmarkkinoille. Työkokeilun järjestäjä voi olla esimerkiksi yritys, kunta tai muu yhteisö, säätiö tai valtion virasto. (Laki julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta 28.12.2012/916, § 5.)

Kokeilun ja valmennuksen enimmäiskestoksi on määritelty lain 6. pykälän mukaan enintään 12 kuukautta, josta enintään kuusi kuukautta voi olla samalla järjestäjällä. Mikäli kunta on työkokeilun järjestäjä, työkokeilusta enintään kuusi kuukautta voidaan olla samoissa tehtävissä. Työ- ja elinkeinotoimiston, kokeilun järjestäjän ja asiakkaan täytyy tehdä työkokeilusta määräaikainen, kirjallinen sopimus. Sopimuksesta on käytävä ilmi muun muassa työkokeilun tavoitteet, suoritus aika ja -paikka, kesto, työkokeilussa suoritettavat tehtävät sekä työkokeilun ohjauksesta ja valvonnasta vastaava henkilö työpaikalta. (Laki julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta 28.12.2012/916, § 6, § 9.)

Kuntouttavan työtoiminnan tavoitteena on parantaa pitkäaikaisen työttömyyden perusteella työmarkkinatukea tai toimeentulotukea saavan henkilön edellytyksiä työllistyä. Tavoitteena on myös lisätä tämän mahdollisuuksia osallistua koulutukseen sekä työ- ja elinkeinoviranomaisen tarjoamaan julkiseen työvoimapalveluun. Lain vuoden 2021 alussa voimaan astuneen uudistuksen 1. luvun 2. pykälän mukaan

kuntouttava työtoiminta on palvelua, joka tähtää henkilön elämänhallinnan parantumiseen sekä työllistymisen edellytysten lisäämiseen. Kuntouttavaa työtoimintaa ei rinnasteta virka- tai työsuhteeseen henkilön ja toimintaa järjestävän tai sitä toteuttavan tahon välillä. Lakia sovelletaan aktivointisuunnitelman laatimiseen ja kuntouttavan työtoiminnan järjestämiseen määritellyillä ehdoilla sellaiselle työttömälle alle 25-vuotiaalle henkilölle, joka on oikeutettu työmarkkinatukeen tai saa toimeentulotukea, sekä tietyillä ehdoilla myös 25 vuotta täyttäneelle työttömälle, joka on oikeutettu työmarkkinatukeen tai saa toimeentulotukea. (Laki kuntouttavasta työtoiminnasta 2.3.2001/189, § 1.–3.)

4 TOIMINTAYMPÄRISTÖNÄ VEERAN VERSTAS

Veeran Versta on oululaisille 18–29-vuotiaille työttömille nuorille aikuisille suunnattu taidetyöpaja, josta vastaa Veeran Versta ry (Veeran Versta 2021a). Taidetyöpajalla tuetaan taiteiden, kädentaitojen ja itsetuntemuksen kohentamisen kautta erityisesti luoville aloille suuntaavien nuorten aikuisten koulutus- ja työelämävalmiuksia. Veeran Verstaalla on myös työharjoittelujaksoja sekä kuntouttavaa työtoimintaa, joiden kestot vaihtelevat. Verstaan järjestämät kuusi kuukautta kestävä työkokeilujaksot perustuvat monipuolisesti ja kokonaisvaltaisesti taiteen eri osa-alueiden hyödyntämiseen, ja ne voivat sisältää niin perinteisimpiä työskentelymenetelmiä, kuten teatteria, musiikkia, luovaa liikettä ja kirjoittamista, kuin uudempia toiminallisia tapoja aina animaation tekemisestä katutaiteeseen ja sirkukseen. Veeran Verstaan taidemuotoja monipuolisella tavalla hyödyntävää ja useita eri aisteja yhdistävää työskentelymenetelmää kutsutaan termillä ”käsissä käsittäminen”. (Kejonen & Vuori 2005; Kejonen 2012, 29.) Verstaan opettajat ovat pedagogisesti päteviä korkeakoulutettuja taiteen ammattilaisia tai oman taiteen alansa erikoisosaajia. Heidän toimintansa teoreettisina viitekehyksinä ovat kokonaisvaltaisen pedagogiikan lisäksi muun muassa taiteen hyvinvointivaikutukset, taidehistoria, feminismi sekä yhteisötaide. Toiminnan kulmakivenä on myös halu työllistää taiteilijoita ja vahvistaa käsitystä siitä, että taidekoulutus on tärkeää ja merkityksellistä. (Kejonen & Vuori 2005, 44–49, 61–84; Kejonen 2012, 29; Veeran Verstaan työntekijät 2020.)

Veeran Verstaan toiminta perustuu toisaalta yksilölähtöiseen työskentelyyn, jossa nuorten työpajajaksot räätälöidään yksilöllisten ominaisuuksien, vahvuuksien ja elämysten varaan jokaiselle nuorelle sopivaksi, ja toisaalta yhteisöllisyyteen, jonka muodostavat kullekin taidepajajaksolle osallistuvat ”verstaslaiset” omine ominaisuuksineen ja taustoineen. Toiminnan kivijalkana on työpajatoiminta, jossa oppiminen, taitaminen ja tekeminen ovat sekä yksilöllistä että yhteistoiminnallista. (Kejonen & Vuori 2005, 37–47; Kejonen 2012, 7–10.) Taidepajat olivat Verstaan alkuaikoina, 2000-luvun alkupuolella, tarkoitettu vain taide- ja luoville aloille haluaville nuorille naisille, joiden asema ja urakehitys taiteen ja muiden luovien ammattien alueilla olivat heikot. Nykyisin toiminta perustuu sukupuolisen tasa-arvon periaatteelle. (Kejonen & Vuori 2005, 37–47; Kejonen 2012, 11; Veeran Verstaan työntekijät 2020.) Veeran Verstaasta on haluttu kehittää työpaja, jossa tarjotaan matalan kynnyksen mahdollisuudet taiteen tekemiseen, annetaan sijaa erilaisille oppijoille ja oppimistyyleille sekä pyritään edistämään ihmisen monipuolista kehittymistä, osallisuutta ja hyvinvointia yhteisöllisessä kontekstissa ilman akateemisia tutkintotavoitteita (Kejonen & Vuori 2005, 44–47; Kejonen 2012, 7–10.)

Veeran Verstas on myös verkostoitunut yhteiskunnallisesti, mistä ovat osoituksena erilaiset yhteisöllisyyteen ja yhteiskunnalliseen yrittäjyyteen liittyvien taitojen kehittämiseen suuntautuneet työvoimapolliittiset hankkeet. Veeran Verstaassa etsitäänkin aktiivisesti yhteiskunnallisella tasolla yhteistyömahdollisuuksia nuorten osallisuuden ja taiteen tekemisen lisäämiseksi. (Kejonen & Vuori 2005, 41–43; Kejonen 2012, 10–12; Veeran Verstas 2021b.) Järjestämiensä hankkeiden kautta Veeran Verstaassa on havaittu nuorten yhteiskunnallisen osallisuuden vahvistamisen tarpeet ja osallisuuden esteet. Niistä silmiin pistävinä ovat erityisesti nuorten heikot resilienssitaidot (ks. luku 6.3), jotka aiheuttavat syrjäytymistä ja huonovointisuutta ja ilmenevät esimerkiksi kyvyttömyytenä hallita ilmastonmuutoksesta johtuvaa ahdistusta ja suunnata se rakentavaksi toiminnaksi. Aiemmat hankkeet ja niistä saadut kokemukset ovat johtaneet kehittämään nykyisen hankkeen, ”Vapaata tilaa – kaupunki ilmastovastuun ja kasvamisen paikkana”, jossa keskeisinä teemoina ovat nimenomaan ilmastonmuutos sekä nuorten siitä syystä kokema ilmastoahdistus. (Veeran Verstas 2021b.)

5 VAPAATA TILAA –HANKE

”Vapaata tilaa - kaupunki ilmastovastuun ja kasvamisen paikkana” on Kestävää kasvua ja työtä Suomen rakennerahasto -ohjelman alainen kulttuurihanke, jonka rahoittaa Euroopan Unioniin kuuluva Euroopan sosiaalirahasto (ESR), ja se toteutetaan yhdessä Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen (ELY-keskus) kanssa. Hankkeen toimikausi ovat vuodet 2020–2022. Hanke on osa Oulu2026 – Oulu Euroopan kulttuuripääkaupungiksi -kokonaisuutta. Hankesuunnitelman mukaan sen päätavoitteena on kehittää työttömille tai työttömyysuhan alaisille nuorille aikuisille uusia mahdollisuuksia työllistyä sekä luoda taiteen ja kulttuurin alalla työskenteleville ammattilaisille uusia yhteiskunnallisia työmahdollisuuksia yhteisöllisen yrittämisen keinoin. Hankkeessa hyödynnetään poikkitaidelähtöisiä menetelmiä ja uusia työtapoja sekä ideoidaan ja tuotteistetaan uusia palveluja. (Vapaata tilaa – kaupunki ilmastovastuun ja kasvamisen paikkana -hankesuunnitelma 2020, 1–5; Veeran Verstaan työntekijät 2020.)

5.1 Vapaata tilaa -hankkeen tavoitteet

Yksityiskohtaisempina tavoitteina hankkeella on lisätä taiteen tekemisen ja kokemisen keinoin alle 30-vuotiaiden syrjäytymisvaarassa olevien nuorten selviytymiskykyisyyttä eli resilienssitaitoja, joiden kohentamisella voidaan edistää heidän itseymmärrystään, voimaantumistaan, hyvinvointiaan ja työllistymistään. Ytimessä on tavoite poikkitaideellisin keinoin tuoda esiin ja vähentää nuorten ilmastoahdistusta ja luoda mahdollisuuksia toisen ihmisen kohtaamiseen, yhteenkuuluvuuden tunteen syntymiseen ja eriarvoisuuden vähenemiseen. Yhteisöllistä kaupunkikulttuuria ja osallisuutta lisätään erilaisissa työpaikoissa, joissa opitaan taiteen ja kulttuurin eri osa-alueiden taitoja. (Vapaata tilaa – kaupunki ilmastovastuun ja kasvamisen paikkana -hankesuunnitelma 2020, 1–5; Veeran Verstaan työntekijät 2020.)

Hankkeessa pyritään myös lisäämään välillisten yhteistyökumppaneiden tietoa ja taitoa taiteen hyvinvointivaikutuksista sekä resilienssitaitojen kehittämisestä taiteen avulla. Hankkeessa kehitetään Veeran Versta -konseptia sekä tuotetaan tasa-arvoisen saavutettavuusperiaatteen mukaisesti avoimia taidetapahtumia laajemminkin Oulun kaupungin asukkaille. Lisäksi hankkeessa lisätään yhteistyötä oululaisten kulttuurilaitosten ja -järjestöjen kanssa tavoitteena yhdistää julkisen kulttuurisektorin ja yksityisen sektorin resursseja, osaamista ja palveluiden tuottamista kaupunkilaisille, jotta taiteen ja kulttuurin

myötä Oulusta tulisi entistä houkuttelevampi alue elää ja asua. Hanke lisää tietoa taiteen hyvinvointivaikutuksista ja vaikutusmahdollisuuksista ilmastonmuutostyöhön; hankkeeseen on sisällytetty kestävään kehitykseen tähtäävä ympäristönäkökulma, ja siinä tuotetaan alusta ekologiselle taide-elämälle ja vahvistetaan kaupunkilaisten, erityisesti nuorten, luontosuhdetta aktivoimalla heitä taiteen tekijyyteen ja osallisuuteen. (Vapaata tilaa – kaupunki ilmastovastuun ja kasvamisen paikkana -hankesuunnitelma 2020, 1–5.)

Hankkeeseen kuuluu viisi osa-aluetta: 1) tulevaisuusverstas, jossa kartoitetaan nuoren orientaatiota, kiinnostuksen kohteita ja mahdollisuuksia suhteessa ympäröivään yhteiskuntaan, kaupunkiin, 2) integroiva taidetyöskentely, jossa nuoren taidot, osaaminen ja tiedot yhdistetään omaan minäkuvaan, toisen kuvaan ja yhteisön kuviin sekä verkostoidutaan eri taide- ja kulttuurialan toimijoihin sekä yhteisön asukkaisiin, 3) sosiokulttuurinen innostaminen ekosysteemiin, ilmastonmuutokseen ja kestävään kehitykseen taiteen ja kulttuurin tekemisen keinoin, 4) ohjausmenetelmät, jotka koskevat vuoropuhelua ja osallistavia toimintatapoja, palvelevat kestävien palvelujen tuottamista ja vahvistavat kansalaisvaikutamista sekä 5) oman taitamisen ja tekijyyden vahvistaminen ja haltuunotto. (Vapaata tilaa – kaupunki ilmastovastuun ja kasvamisen paikkana -hankesuunnitelma 2020, 6.)

5.2 Vapaata tilaa -hankkeen kohderyhmä

”Vapaata tilaa” -hankkeen kohderyhminä ovat nuoret työttömät, jotka ovat hyvin erilaisissa elämäntilanteissa. He voivat olla nuoria, joiden elämäntilanne on hyvin epävakaa ja vaihtelee työttömyyden ja opiskelemisen tai työllisyyden välillä, tai opiskelunsa keskeyttäneitä nuoria. Kohteena ovat sellaiset nuoret, jotka ovat kiinnostuneita luovista aloista, taiteista ja yrittäjyydestä ja jotka kohtaavat ilmastonmuutoksen. (Vapaata tilaa – kaupunki ilmastovastuun ja kasvamisen paikkana -hankesuunnitelma 2020, 6–7.)

Hankkeen yhteistyötahoina ovat myös lähialoilla työskentelevät työryhmät. Näistä aktiivista yhteistyötä tehdään Oulun kaupungin ja Pohjois-Pohjanmaan toimijoiden kanssa, kuten Oulun kaupungin nuorisoi-, kulttuuri-, sosiaali- ja opetustoimen sekä Pohjois-Pohjanmaan TE-toimiston kanssa. Yhteistyö on muun muassa tiedon ja taidon vaihtoa, koulutuksen ja tilaisuuksien järjestämistä sekä tilojen yhteiskäyttöä. (Vapaata tilaa – kaupunki ilmastovastuun ja kasvamisen paikkana -hankesuunnitelma 2020, 6–7.)

5.3 Vapaata tilaa -hankkeen toimintamuodot

Hankkeen konkreettinen toiminta sisältää viisi puolivuotista taidepainotteista työpajaa, ”Vapaata tilaa” -tapahtumat, joiden yhteydessä järjestetään pop up -tyylinen hävikkiruokaravintola, resilienssitaitojen koulutus, prosessin näkyväksi tekeminen ja materiaalin tuottaminen sekä nuorille suunnattu yhteiskunnallisen yrittäjyyden peruskoulutus ja siihen liittyvän materiaalin tuottaminen. Työpajojen toimintaa ohjaavat taiteen ammattilaiset ja taiteen tekijöinä ovat 17–30-vuotiaat työkokeilussa olevat nuoret (12–18 nuorta/työpaja). Työpajoihin on suunniteltu kokonaisuuksia, joissa työstetään muun muassa tuuli- ja maataidetta tavoitteena järjestää erilaisia tapahtumia ja –työpajoja sekä feministinen taidetapahtuma ja hävikkiruokatapahtuma (LIITE 1). (Vapaata tilaa – kaupunki ilmastovastuun ja kasvamisen paikkana -hankesuunnitelma 2020, 7–8; Veeran Verstaan työntekijät 2020.)

Resilienssitaitojen koulutuksessa tähdätään nuoren itsetunnon kehittämiseen ja opetetaan nuoria tunnistamaan ja säätelemään omia stressitilojaan. Koulutuksessa opetellaan myös tunnistamaan toisten vastaavia tiloja ja hyväksymään erilaisuutta. Keskeisenä tavoitteena on tietoisesti opettaa ja oppia omien voimavarojen ja osaamisen tunnistamista, tavoitteellisuutta, keskittymiskyvyn ohjaamista, motivaation luomista ja ylläpitoa, stressin säätelyn taitoja, ongelmanratkaisukykyä sekä kykyä pyytää ja vastaanottaa apua. Kuhunkin viiteen koulutusjaksoon sisältyy yhteiskunnallinen yrittäjyyskoulutus, jonka tavoitteena on tutustuttaa nuoret liiketoimintamalliin, rahoitukseen ja yritystoiminnan vaikuttavuuteen. Lisäksi järjestetään yhteiskunnallisen yritystoiminnan ideariihi yhteiskunnallisesta muutoksesta kiinnostuneille. (Vapaata tilaa – kaupunki ilmastovastuun ja kasvamisen paikkana -hankesuunnitelma 2020, 7–8; Veeran Verstaan työntekijät 2020.)

6 NUORTEN HYVINVOINTI JA RESILIIENSSI

Suomessa Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen määritelmän mukaan terveys, materiaallinen hyvinvointi ja elämänlaatu ovat hyvinvoinnin osatekijät. Hyvinvointia esiintyy sekä yksilöllisellä että yhteisöllisellä tasolla. Sosiaaliset suhteet, mahdollisuudet toteuttaa itseään, onnellisuus ja sosiaalinen pääoma ovat esimerkkejä yksilöllisestä hyvinvoinnista, kun taas elinolosuhteet, työllisyystilanne, työolosuhteet ja toimeentulo ovat osa yhteisötason hyvinvointia. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2020.) Toisaalta terveysjärjestö World Health Organizationin määritelmän mukaan ”terveys on täydellisen fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin tila.” (Huttunen 2020). Hyvinvoinniksi puolestaan voidaan määritellä esimerkiksi ihmisen fyysinen, psyykkinen, sosiaalinen ja emotionaalinen hyvä olo (Malte-Colliard & Lampo 2013, 8). Seuraavaksi käsitellään taiteen ja yhteisöllisyyden merkitystä nuorten hyvinvointiin sekä resilienssiä ja ajankohtaisia ilmiöitä, jotka uhkaavat nuorten hyvinvointia ja resilienssiä.

6.1 Taide ja nuorten hyvinvointi

Kulttuuri on monimerkityksellinen käsite, joka on jaettavissa kahteen pääluokkaan. Kulttuuri voi tarkoittaa identiteettien, tiedon, uskomusten, arvojen, tavoitteiden, muistojen, asenteiden ja käsitysten syntymistä ja eteenpäin välittämistä sosiaalisesti eli suurempana käsitteenä elämäntapoja. Toisaalta kulttuuri voi tarkoittaa myös käytöstapoja, pukeutumista, ruokakulttuuria, kieltä, taidetta, tiedettä, uskontoa sekä perinteitä. (Hawkes 2001, 3.) Taiteen avulla ihminen ilmaisee luovuuden kautta itseään (Liikanen 2010, 36). Sekä passiivisella että aktiivisella osallistumisella taiteeseen on terveyttä ja hyvinvointia edistävä vaikutus, sillä taidetoiminnan on havaittu muun muassa parantavan ahdistuneisuutta ja alentavan verenpainetta (Jansson 2014, 8).

On olemassa paljon tutkimusnäyttöä siitä, kuinka monella tavalla taidetoiminta nuorten parissa tukee ja edistää nuorten fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista hyvinvointia. Esimerkiksi Suomen Kulttuurirahaston sekä Lasten ja nuorten säätiön toteuttamassa Myrsky-hankkeessa (2008–2017) taiteen tekeminen yhdessä vahvisti merkittävästi nuorten myönteisiä tunteita ja käsityksiä itsestään. Nuoret tunsivat itsensä rohkeammiksi ja tyytyväisemmäksi elämäänsä samalla kun heidän itseilmaisukykynsä kehittyi. Nuorten tunteiden ilmaisu ja hallinta vahvistuivat, mikä antoi tukea heidän oman identiteettinsä kehittymiselle vuorovaikutustilanteissa ryhmän muiden jäsenten kanssa. Nuorten yhteisölliset taidot kehittyivät kaveripiiriä laajempiinkin yhteisöihin sekä suhteessa osallisuuteen ja kiinnittymiseen koko yhteiskuntaan.

Taidetoiminnassa oppimisen ohella nuoret kokivat tulevansa hyväksytyksi sekä tuntevansa iloa ja onnistumista. Myrsky-hankkeessa kävi ilmi, kuinka taiteen tekeminen voi parhaimmillaan myös vähentää tai ehkäistä nuorten syrjäytyneisyyttä. (Siivonen, Kotilainen & Suoninen 2011, 185–187.)

Vilmilän (2016, 24–26) tutkimuksessa tarkasteltiin taidetyöpajatoimintaa nuorten elämäntaitojen vahvistajana. Aluksi pienten onnistumisten ja ohjaajan kannustavan palautteen myötä nuoret rohkaistuivat löytämään ja kokeilemaan omia rajojaan. Omien vahvuuksien ja taitojen tunnistaminen lisäsi nuorten itsetuntemusta. Yhteisöllinen taidetyöskentely tarjosi nuorille aikuisille mahdollisuuksia tuntea empatiaa ryhmän jäseniä kohtaan sekä kantaa vastuuta yhteisestä projektista. Projektin lopuksi nuoret kävivät läpi oppimaansa ja kokemaansa, mikä kehitti heidän ajattelu- ja reflektiotaitojaan. (Vilmilä 2016, 24–26.)

Laitisen (2017) kansainvälisen tutkimuskatsauksen mukaan taideaktiviteetit vähentävät nuorten kokemaa stressiä ja ahdistuneisuutta. Taiteellinen toiminta on myös turvallinen kanava käsitellä, ilmaista ja hyväksyä vaikeita tunteita, jotka muuten voisivat arjessa näkyä negatiivisena, kielteisiä seuraamuksiakin aiheuttavana käyttäytymisenä. Teatteritoiminnassa nuoret voivat eri roolien suojassa paeta omassa elämässään kielteisiksi kokemiaan rooleja ja stereotypioita, tutkia erilaisia muita rooleja sekä kokeilla itselle uusia käyttäytymistapoja tuntematta kuitenkaan epäonnistumisen pelkoa. Myös kritiikin saamiseen toisilta voidaan suhtautua paremmin, ja sitä pidetäänkin teatteritoiminnan kehittämisen kannalta tärkeänä. (Laitinen 2017, 31–32, 34–36.)

Taidetoiminta voi saada nuoret liikkumaan enemmän ja saamaan siitä energiaa arkipäivään. Se voi tarjota nuorelle hyvin merkityksellisiä osallisuuden kokemuksia ja taide-elämyksiä. Tutkimusten mukaan lasten ja nuorten taideosallistumisella ja -harrastuneisuudella on huomattava tilastollinen yhteys heidän yhteisölliseen ja yhteiskunnalliseen aktiivisuuteensa aikuisiässä. Yhteisöllisen taidetoiminnan katsotaan myös lisäävän nuorten kulttuurista oppimista tutustuttaen heitä eritaustaisten ihmisten arvoihin, tapoihin, uskomuksiin sekä vieraisiin kieliin, mikä puolestaan edistää taitoa hyväksyä ihmisten erilaisuutta. (Laitinen 2017, 31–32, 40.) Taideaktiviteettien merkitys ja vaikutus nuoriin riippuvat kuitenkin muun muassa yksilöllisistä, kulttuurisista, taloudellisista ja sosiaalisista tekijöistä. Myönteisten tulosten saamiseksi taidetoiminnan tulee olla nuorille merkityksellistä ja heitä kiinnostavaa. Nuorille pitää myös antaa mahdollisuus vaikuttaa toiminnan sisältöön ja olla mukana päätöksenteossa. (Laitinen 2017, 41.)

6.2 Sosiaalinen hyvinvointi ja yhteisöllisyys

Yksilön hyvinvointiin kuuluu myös sosiaalinen hyvinvointi. Sosiaaliseen hyvinvointiin vaikuttavat ihmisen sosiaaliset suhteet, osallisuus ja osallistuminen, yhteisöllisyys, elinolosuhteet sekä käsitykset ja kokemukset ympäröivästä yhteiskunnasta (Isola ym. 2017, 31, 47; Vesa, Santalahti, Nieminen, Nikunlaakso, Niemi, Ketonen, Kouvonen, Lintula, Salo, Luukkainen, Salenius & Oksanen 2020, 9.) Nuorelle ihmiselle on tärkeää löytää oma yhteisö, johon hän tuntee kuuluvansa, sillä ryhmäytyminen ja pysyvien ystävyys-suhteiden muodostuminen tukevat nuoren ihmisen identiteetin ja luottamuksen rakentumista. Yhteisö tukee myös nuoren elämänsuunnan löytymistä sekä suuntaamista runsasvirikkeisessä ympäristössä ja muuttuvassa yhteiskunnassa. (Koski 2009, 20–21.)

Ryhmäytymisellä tarkoitetaan erilaisia kehitysvaiheita, joiden myötä yksittäiset henkilöt, ryhmän jäsenet, muodostavat ryhmän, jolla on yhteisiä päämääriä. Yksi tunnetuimpia teorioita ryhmän kehitysvaiheista on kasvatustieteilijä Bruce Tuckmanin (2001) viisivaiheinen ryhmäytymisen malli, jonka vaiheita ovat muotoutumisvaihe, kuohunta, normiutumisen, tehtävän suorittaminen sekä päätösvaihe. Teorian mukaan muotoutumisvaiheessa ryhmän jäsenet tunnustelevat ryhmän ilmapiiriä sekä omaa rooliaan siinä ja alkavat suuntautua tehtäväänsä. Kuohuntavaiheessa ryhmän jäsenet esittävät omia mielipiteitään siitä, miten ryhmän tulisi toimia, jolloin ryhmän jäsenten välillä voi syntyä konflikteja. Normiutumisen vaiheessa ryhmän jäsenet ovat löytäneet yhteiset toimintamallit ja osoittavat avoimuutta toisilleen. Varsinaista tehtävän suorittamisvaihetta seuraa päätösvaihe, johon voi liittyä ahdistusta ja surua ryhmän toiminnan loppumisesta. (Tuckman 2001, 66.)

Yhteisöllä tarkoitetaan jonkin alueen tai asian ympärille yksilöistä muodostunutta rajattua ryhmää, jolla on sosiaalinen rakenne ja jossa yksilöt toimivat yhdessä eri tavoin. Pelkkä yhteisön olemassaolo ei riitä synnyttämään yhteisöllisyyttä, vaan siihen tarvitaan yksilön jäsenten tai eri ryhmien jäsenten keskinäistä luottamusta, osallistumista ja vuorovaikutusta. (Opetushallitus 2021.) Yhteisöllisyyden tunteen syntymisen kannalta on tärkeää, että yksilö kokee olevansa osa yhteisöä ja tulevansa kohdatuksi tasa-arvoisesti, mikä lisää yksilön tunnetta kuulua yhteisöön tai ryhmään. Intersektionaalisessa kohtaamisessa, joka on keskeisessä asemassa myös Veeran Verstaan toiminnassa (ks. luku 4), pyritään ottamaan huomioon ihmiseen vaikuttavat eriarvoisuuden ja syrjinnän perusteet, joita voi kasautua useita samalle henkilölle. Intersektionaalisuus voi tarkoittaa muun muassa yhteisön pyrkimistä syrjinnän torjumiseen sekä tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämiseen. Intersektionaalisuuden näkökulmasta tasa-arvon toteuttaminen vaatii laaja-alaisesti erilaisten yhteiskunnallisten erojen tarkastelua. (Terveystieteiden tutkimuskeskus ja hyvinvoinnin tutkimuskeskus 2020.)

6.3 Resilienssi ja sen vaikutukset yksilön hyvinvointiin

Resilienssi-termi on alun perin peräisin fysiikasta, jossa sillä tarkoitetaan materiaalin kimmoisuutta ja iskunkestävyyttä. Resilienssille ei ole olemassa kansainvälisesti hyväksyttyä yhtä määritelmää, vaan kyseessä on monipuolinen sateenvarjokäsite. Termin suomennoksena on käytetty muun muassa sopeutumis-, selviytymis-, muutos- ja palautumiskykyisyyttä, mutta termin monitahoisuuden vuoksi nykyiseksi käyttötermiksi on vakiintumassa 'resilienssi'. Resilienssi soveltuu kuvaamaan niin yksilön, perheen, organisaation kuin systeemin ja kulttuurinkin kykyä suuntautua uudelleen. Yksilön resilienssi on sekä käyttäytymistä, ajattelua, oppimista että toimintaa, jota kuka tahansa pystyy kehittämään. Siihen vaikuttavat erilaiset tekijät, kuten biologiset ja psykososiaaliset tekijät. Yksilöiden resilienssi ilmenee esimerkiksi vaikeissa elämäntapahtumissa ja elämänvaiheissa, joista aiheutuu hänelle voimakasta stressiä ja jotka vaativat ongelmanratkaisu- ja sopeutumiskykyä. (Lipponen 2020 8–10, 20–23, 84–86; Poijula 2018, 16–17, 21–23, 37–44, 128–137.) Yhteisöjä koskeva resilienssi ilmenee yksilöiden ja ryhmän, esimerkiksi perheen, harrastusryhmän ja työpaikan, toiminnassa tietyssä ympäristössä ja tilanteessa. Siihen vaikuttavat yksilöiden, yksilöiden välisten suhteiden sekä ympäristön ominaisuudet. Yhteisön resilienssi on selviämistä haastavissa tilanteissa, sopeutumista muutoksiin ja yhteisön kykyä oppia sitä kohdanneista haasteista sopeuttamalla toimintaansa tulevia haasteita varten. (Lipponen 2020, 219–311; Poijula 2018, 152–184.)

Resilienttien yksilöiden ja ryhmien erityispiirteinä voi pitää päättäväisyyttä hallita omaa kohtaloaan myös sellaisissa olosuhteissa, joita tämä ei pysty hallitsemaan itse. Tällaisille ihmisille tai yhteisöille on ominaista pystyä näkemään tai luomaan merkitys vastoinkäymisille tai kärsimykselle. Useimmissa tilanteissa ihminen kestää vastoinkäymisen, jolloin resilienssi tulee esille. Resilienssin voi tiivistää tarkoittavan ihmisen kykyä sopeutua tehokkaasti stressaavaan kokemukseen, traumaan tai muuhun kohtaamaansa kielteiseen tapahtumaan. (Lipponen 2020, 12, 18, 27–28; Poijula 2018, 17, 19.) Resilientti elämänsä ilmenee useissa suhtautumis- ja ajattelutavoissa. Näitä ovat muun muassa ymmärrys muutoksesta ja kriiseistä luonnollisena osana elämää, kyky nähdä vastoinkäymiset haasteena sekä ongelmanratkaisutaidon ja vaihtoehtojen näkemisen tärkeys. Resilienssiin kuuluu myös tulevaisuuteen suuntaaminen. (Lipponen 2020, 21.)

Resilienssin synnystä ei ole olemassa yksinkertaista mallia. Mikään yksittäinen ominaisuus, perimä tai osaaminen ei selitä ilmiötä, vaan resilienssi on moniulotteinen muuttuva prosessi, johon vaikuttavat sekä yksilön, läheisten että ympäristön voimavarat. (Lipponen 2020, 23–25.) Resilienssiin tarvitaan sekä toipumista haasteista että kestävyyttä eli kykyä jatkaa eteenpäin myös vastoinkäymisten jälkeen (Pojula

2018, 29–30). Yksilön päivittäinen vuorovaikutus ja sosiaalinen yhteenkuuluvuus ovat resilienssin kannalta merkittäviä asioita, ja sosiaalinen eristäytyminen voi osaltaan aiheuttaa syrjäytymisvaaraa. Suomalaisten yksinäisyys aiheuttaa laajasti pahoinvointia, ja siihen puuttumista voi pitää esimerkkinä yhteisöresilienssin kysymyksistä. (Pojjula 2018, 173.) Toisaalta kulttuuri ja yhteiskunta ja toisaalta erilaiset organisaatiot ja yhteisöt voivat luoda yksilölle turvaa tarjoamalla erilaisia palveluja ja tukea arjessa selviytymiseen. Samoin perhe, ystävät, asuinympäristö, työpaikka ja koulu voivat olla tärkeitä tuen lähteitä ja voimavarojen ylläpitäjiä. (Lipponen 2020, 84–86.)

Uusien asioiden oppiminen ja kokemuksen kautta syntynyt tieto siitä, että voi itse vaikuttaa asioihin vahvistavat yksilön resilienssiä, ja oman osaamisensa tunnistaminen ja sen käyttäminen ovat osa resilienssiä. Oppimisen kautta yksilö saa lisää voimavaroja, vahvuuksia ja rohkeutta selvitäkseen erilaisissa fyysisissä ja sosiaalisissa tilanteissa. Vahvuudet luovat yksilölle kokemuksia pystyvyydestä, selviävyydestä, osaamisesta, oppimisesta sekä onnistumisesta ja epäonnistumisesta, joita hän voi harjoitella opinnoissaan, työssään ja vapaa-ajan harrastuksissaan. Nämä kokemukset kehittävät ajattelun joustavuutta sekä sosiaalista ja ongelmanratkaisukykyä, joita tarvitaan resilienssin vahvistumiseen. (Lipponen 2020, 24–28, 35–37.)

6.4 Nuorten psyykkistä hyvinvointia heikentäviä tekijöitä

Uusimmiksi nuorten hyvinvointiin mahdollisesti negatiivisesti vaikuttaviksi tekijöiksi ovat nousseet viime aikoina ilmastonmuutos, ilmastoahdistus ja koronaviruspandemia. Ihmisen toiminta oli saanut maailman keskilämpötilan nousemaan 1,0 celsiusasteella esiteolliseen aikaan verrattuna, ja lämpenemisen uskotaan nousevan 1,5 asteeseen vuosien 2030–2052 välillä. 1,5 asteen tai jopa kahden asteen nousu maapallon keskilämpötilassa arvioidaan johtavan muun muassa äärimmäiseen kuumuuteen tai kuivuuteen joissain maailman osissa. (IPCC 2018.) Ilmastonmuutokset ovat hyvin monenlaisia ja ennakoimattomia. Ne ilmenevät muun muassa sademäärän muutoksina, sään ääri-ilmiönä, merenpinnan nousuna sekä muutoksina eliölajeissa. Ilmastonmuutokset aiheuttavat ihmisen elinympäristön muutosten lisäksi suoria ja epäsuoria vaikutuksia myös ihmisen terveyteen. Tällaisia vaikutuksia ovat muun muassa helleallot, tartuntataudit, elintarviketuotannon ja ruokaturvan muutos, yhteiskunnallisesti epävakaa olosuhteet ja ilmastopakolaisuus. (Tuomisto 2017, Tuomisto 2020, 17–20.) Ilmaston lämpenemistä on pyritty hillitsemään kansainvälisillä sopimuksilla, kuten vuonna 2015 solmitulla Pariisin ilmastopöytäkirjalla, jonka tavoitteena on saada keskilämpötilan nousu pysähtymään alle 1,5 asteeseen ja pitää se alle kahdessa asteessa verrattuna esiteolliseen aikaan. (Ilmasto-opas 2019.)

Panu Pihkala määrittelee (2019) ilmastoahdistuksen osaksi laajempaa ympäristöahdistuksen ilmiötä, jonka taustalla ovat erilaiset ympäristöongelmat ja niiden uhka. Ne voivat aiheuttaa yksilössä vaikeita tuntemuksia ja jopa mielenterveysongelmia. Suomessa ilmastonmuutos on herättänyt huolta varsinkin nuorten keskuudessa. Tutkimusten mukaan erityisesti huonot ilmastouutiset rasittavat ilmastoahdistuksesta kärsiviä suomalaisia. (Pihkala 2019, 2, 4, 9.) Suomessa vuonna 2019 tehdyn ilmastonmuutokseen aiheuttamia ilmastotunteita koskevan kansalaiskyselyn mukaan ihmiset tunsivat voimakkaimmin kiinnostusta, intoa, raivoa, toivoa, epäilyä, riittämättömyyden tunnetta ja suuttumusta ilmastonmuutoksia kohtaan, kun taas vähiten voimakkaita tunteita olivat muun muassa alakulo, lamaannus tai syyllisyys. Yli puolet kaikista vastanneista oli huolestunut ilmastonmuutoksesta. Yli 15-vuotiaista vastanneista 27 % arvioi tuntevansa ahdistusta ilmastonmuutoksesta. Ilmastonmuutoksesta johtuvia konkreettisista vaikutuksista 12 % vastaajista oli kokenut vahvaa epätoivoa, 10 % pelkotiloja sekä 9 % masentuneisuutta. Kyselyyn vastanneista 6 % arvioi, ettei ilmastonmuutos ollut vaikuttanut negatiivisesti heidän työ- ja opiskelukykyynsä; useimmiten negatiivisia vaikutuksia työ- ja opiskelukykyyn olivat kokeneet alle 30-vuotiaat. (Hyry 2019, 5, 25.)

Suomessa pääministeri Sanna Marinin hallitus linjasi maaliskuussa 2020 koronaviruksen leviämisen estämiseksi tehtävistä toimista. Tuolloin tehtyjen linjausten ja pitkään jatkettujen rajoitusten myötä muun muassa oppilaitosten, korkeakoulujen, taiteen perusopetuksen sekä muun vapaan sivistystyön tilat pysyivät suljettuina keväällä 2020 ja myös myöhemmin. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2020.) Pandemian on havaittu aiheuttaneen erityisesti lapsissa ja nuorissa enenevässä määrin mielenterveysongelmia, kuten masennusta ja ahdistusta, joiden voidaan katsoa johtuvan pandemian ja sen vaikutusten äkillisyydestä, ennakoimattomuudesta ja laajuudesta. Se on rajoittanut lasten ja nuorten mahdollisuuksia osallistua erilaisiin toimintoihin ja sitä kautta vähentänyt heidän sosiaalisia kontaktejaan ja heille merkityksellisten asioiden tekemistään. Se on heikentänyt myös arkirutiinien ylläpitoa, kuten koulunkäyntiä ja opiskelua, sekä urheiluharrastusten jatkamista. Muutokset ovat heikentäneet lasten ja nuorten hyvinvointia. (Komppi Oy 2020.)

7 TUTKIMUSPROSESSI

Opinnäytetyössä tutkittiin laadullisen eli kvalitatiivisen tutkimuksen keinoin, miten Vapaata tilaa -hankkeeseen osallistuneet nuoret kokivat hankkeen työkokeilujakson tukeneen heidän resilienssitaitojaan. Tutkimusmenetelmänä käytettiin puolistrukturoitua haastattelua. Aineisto analysointiin aineistolähtöisesti soveltaen temaattista analyysyä.

7.1 Opinnäytetyön tarkoitus, tavoite ja tutkimuskysymykset

Veeran Verstaalla vuonna 2020 käynnistyneen Vapaata tilaa -hankkeen tavoitteena on tarjota työttömille tai työttömyysuhan alaisille nuorille aikuisille uusia mahdollisuuksia työllistyä. Hankkeella on tavoitteena myös lisätä alle 30-vuotiaiden syrjäytymisvaarassa olevien nuorten resilienssitaitoja, joiden kohe-
nemisella voidaan edistää heidän itseyttä, voimaantumistaan, hyvinvointiaan ja työllistymistään. Tähän pyritään taiteen tekemisen ja kokemisen keinoin. Lisäksi hankkeessa pyritään vähentämään nuorten kokemaa ilmastoahdistusta ja luomaan mahdollisuuksia sosiaalisen yhteenkuuluvuuden tunteen syntymiseen. (Vapaata tilaa – ilmastovastuun ja kasvamisen paikkana -hankesuunnitelma 2020, 1–5.) Tämän laadullisen tutkimuksen tavoitteena oli saada esiin tietoa siitä, miten Vapaata tilaa -hankkeeseen osallistuneet nuoret kokivat hankkeen tavoitteiden toteutuneen omalla kohdallaan.

Tämän opinnäytetyön lähtökohtana oli laadullinen tutkimus, jonka tavoitteena oli saada esiin sellaista tietoa, joka auttaa selittämään tai ymmärtämään tutkittavaa ilmiötä, sen syitä ja seurauksia sekä tutkittavien sille antamia erilaisia näkökulmia ja merkityksiä. Laadullisen tutkimuksen keinoin voidaan tarkastella todellista elämää, tässä opinnäytetyössä nuorten ihmisten käsityksiä ja kokemuksia oululaisen Veeran Verstaan Vapaata tilaa -hankkeesta (Veeran Versta 2021a; Vapaata tilaa – kaupunki ilmastovastuun ja kasvamisen paikkana -hankesuunnitelma 2020). Laadulliselle tutkimukselle tyypillisellä tavalla tutkimusaineisto kerätään usein haastattelemalla, jolloin analyysi yleensä päädytään tekemään kirjalliseen muotoon muunnetun aineiston eli tekstin perusteella. (Eskola & Suoranta, 1998/2018, 13–15, 65–75.)

Tutkimuskysymykset olivat:

1. Miten nuoret kokivat hankkeen tukeneen heidän hyvinvointiaan?
2. Miten nuoret kokivat hankkeen valmentaneen heitä työelämään?

3. Miten nuoret kokivat hankkeen tukeneen yhteisöllisyyden tunnettaan?
4. Miten nuoret kokivat hankkeen vähentäneen heidän ilmastoahdistustaan?

7.2 Opinnäytetyön menetelmä ja toteutus

Tämän opinnäytetyön tutkimusmenetelmänä käytettiin puolistrukturoitua haastattelua, jossa tutkimusaineisto hankittiin haastateltavien kanssa keskustellen tutkijan ennakkoon määrittelemistä teemoista esittäen kaikille haastateltaville samat kysymykset melkein samassa järjestyksessä. Haastatteluissa keskeisenä ovat haastateltavien omin sanoin kysymyksiin tuottamat vastaukset ja omat tulkinnat ilmiöistä ja niiden merkitykset. (Eskola & Suoranta 1998/2018, 66; KvaliMOTV 2021a.) Tässä opinnäytetyössä haastattelurunkoon (LIITE 2) oli jokaisen teeman alapuolelle laadittu kysymykset, jotka pyrittiin esittämään kunkin haastateltavan kanssa samassa järjestyksessä, mutta ei kuitenkaan aina sanasta sanaan täsmälleen saman muotoisina. Mikäli haastateltava vastasi samalla kertaa useampaan kysymykseen tai vastauksessa ilmeni teemoja jäljempänä haastattelurungossa olevasta kysymyksestä, kysymysten esittämisjärjestystä muutettiin vuorovaikutteisen ja luontevan haastatteluilmapiirin säilyttämiseksi palaamalla niihin uudelleen. Kysymykset myös tarvittaessa toistettiin tai muotoiltiin uudelleen, mikäli haastateltava ei kuullut kysymystä tai vaikutti vastaavan sen ohi.

Haastattelurunko muodostui teemoittain laadituista kysymyksistä, jotka oli johdettu Vapaata tilaa -hankkeen hankesuunnitelmasta (Vapaata tilaa – kaupunki ilmastovastuun ja kasvamisen paikkana -hankesuunnitelma 2020). Haastattelun kulun seuraamiseksi jokaisella haastateltavalla oli käytettävissään haastattelurunko. Haastattelun alussa haastateltavalle esitettiin neljä yleistä kysymystä siitä, miten he olivat ohjautuneet Veeran Verstaalle, mitä he olivat oppineet kyseisellä työkokeilujaksolla, miten se oli vaikuttanut heidän elämäänsä ja hyvinvointiinsa sekä mitä heidän mielestään siitä oli jäänyt puuttumaan. Näiden kysymysten jälkeen seurasivat varsinaiset teemat kysymyksineen, jotka koostuivat viidestä erilaisesta aihepiiristä, jotka olivat hyvinvointi, oppiminen ja opetus, työelämävalmiudet, yhteisöllisyys ja ilmastonmuutos. Kaikista teemoista oli laadittu neljä pääkysymystä, joiden selventämiseksi ja laajentamiseksi käytettiin apukysymyksiä. Lopuksi kysyttiin, oliko koronapandemiatilanne vaikuttanut nuoren osallistumiseen työkokeilujaksolle ja oliko hänellä jotakin muuta lisättävää haastatteluun. Haastattelurungossa oli siis yhteensä 26 kysymystä. Varsinaisen haastattelun jälkeen kysyttiin taustatietoina nuoren ikä, koulutustausta ja senhetkinen työssäolotilanne (työssä/työtön) tai opiskelutilanne.

Tutkittavien nuorten mukaanottokriteerinä pidettiin heidän osallistumistaan puoli vuotta (3.6.–4.12.2020) kestäneeseen Veeran Verstaan Vapaata tilaa -hankkeen työkokeilujaksolle ja sopivan ajan (5 kk) kulumista hankkeen päättymisestä, jotta he pystyivät reflektoimaan kokemuksiaan hankkeesta. Aineiston keruu tapahtui siten, että Veeran Verstaan työntekijä ilmoitti ensin haastattelusta, sen tavoitteista ja sisällöstä työpajatoiminnassa mukana olleille nuorille ja pyysi heitä ilmoittamaan hänelle halukkuudesta osallistua haastatteluun. Sen jälkeen työntekijä ilmoitti nuorten yhteystiedot opinnäytetyön tekijälle, joka puolestaan otti yhteyttä nuoriin kertoakseen heille lisää haastattelusta ja sopiakseen heidän kanssaan haastatteluajasta. Tällaista pieneen määrään perustuvaa aineiston poimintaa kutsutaan harkinnanvaraiseksi näytteeksi ja sen keruutapaa lumipallotekniikaksi (Eskola & Suoranta 1998/2018, 15; KvaliMOTV 2021b).

Neljästä alun perin ilmoittautuneesta nuoresta haastatteluun osallistui kolme. Heidän ikänsä oli noin 25 vuotta. Yksittäisten haastateltavien tiedot salattiin, eikä heitä ole mahdollista tunnistaa litteraateista. Tulososion tekstiin sijoitettuja sitaatteja poimittiin aineistosta tasapuolisesti kaikilta haastateltavilta, mutta heidän henkilöllisyytensä suojaamiseksi sitaatteja ei voi liittää keneenkään haastateltavaan.

7.3 Aineiston keruu ja analyysi

Aineisto kerättiin 4.–6.5.2021 välisenä aikana kolmena yksilöhaastatteluna. Haastatteluiden toteutukseen kiinnitettiin paljon huomiota siten, että niihin pyrittiin luomaan mahdollisimman luonteva, motivoiva ja luottamusta herättävä ilmapiiri. Yksi haastatteluista toteutettiin lähikontaktihaastatteluna koronapandemiatilanteesta johtuen terveysturvalliset seikat huomioon ottaen (kasvomaski ja 2 metrin fyysinen etäisyys) ja kaksi etäyhteyksin Zoom-verkkokokousohjelmaa käyttäen. Haastatteluista ensimmäinen kesti 1 h 5 minuuttia, toinen 50 minuuttia ja kolmas 39 minuuttia. Haastattelutilanteessa haastateltavien kanssa käytiin vielä suullisesti läpi suostumuslomake (LIITE 3), jonka he olivat saaneet nähtäväkseen ja allekirjoitettavakseen etukäteen. Allekirjoittamalla lomakkeen he antoivat kirjallisen suostumuksensa haastatteluun, ilmaisivat olevansa tietoisia mahdollisuudesta keskeyttää haastattelu syytä ilmoittamatta ja antoivat luvan haastattelun nauhoittamiseen jatkokäsittelyä varten. Lopuksi haastateltavia kiitettiin osallistumisesta haastatteluun ja heille annettiin 25 euron lahjakortti erääseen suomalaiseen verkkokauppaan. Haastattelut äänitettiin kahdella nauhurilla (Olympus VN-540PC ja Sony ICD-UX300F), ja lisäksi etäyhteyksin tehdyt haastattelut äänitettiin Zoom-sovelluksen nauhoitustoimintoa

käyttäen. Tällä tavoin varmistettiin haastatteluiden tekninen onnistuminen ja aineiston analyysi jälkeensä. Nauhoituksia ja niistä laadittuja litteraatteja hyödynnettiin ainoastaan tämän tutkimuksen tarpeisiin, ja ne tuhottiin heti sen valmistuttua.

Haastatteluissa annetut keskustelunomaiset vastaukset kysymyksiin analysoitiin soveltamalla temaatista analyysiä, teemoittelua, jonka avulla aineistosta voitiin tunnistaa ja nostaa esiin tutkimustehtävän kannalta olennaisia aiheita eli teemoja sekä verrata niiden esiintymistä ja ilmenemistä aineistossa. Kysyessä on aineistolähtöinen analyysi, jossa analyysi ja teemat nousevat esiin haastatteluaineistosta ja jossa haastatteluaineistosta pyritään muodostamaan teoreettinen kokonaisuus. (Eskola & Suoranta, 1998/2018, 128–131; KvaliMOTV 2021c.)

Laadulliselle tutkimukselle tyypillisellä tavalla haastatteleamalla kerätty tutkimusaineisto muutettiin ensiksi tekstiksi, jonka perusteella tehtiin analyysi (Eskola & Suoranta, 1998/2018, 13–15, 65–75). Analyysiä edelsi haastatteluaineiston (yhteensä 154 minuuttia) muuttaminen digitaalisesta kirjalliseen muotoon litteroimalla se sanatason tarkkuudella. Aineistosta jätettiin litteroimatta tutkijan tunnelman luomiseen ja ylläpitämiseen käyttämä jutustelu ja välihuomiot, jolloin ainoastaan hänen esittämänsä kysymykset litteroitiin. Myös tauot, huokailut ja äänenpainot jätettiin huomioimatta. Haastatteluista kertyi aineistoa Word-tekstinkäsittelyohjelmalla litteroimalla yhteensä 48 sivua (Times New Roman, fonttikoko 12, riviväli 1,5). Tulososiossa esitetään aineistosta peräisin olevia sitaatteja, joiden tarkoituksena on havainnollistaa tutkimustuloksia ja perustella tulkintoja (Eskola & Suoranta 1998/2018, 13; KvaliMOTV 2021c).

Ennen analyysiä litteroitua aineistoa luettiin ohjeistuksen mukaan useampaan kertaan, jotta saatiin käsitys siitä, millaisia mahdollisia koodattavia teemoja aineisto sisälsi (Eskola & Suoranta 1998/2018, 111–120, 128–132; KvaliMOTV 2021d). Analyysin perustana pidettiin sitä, että haastattelurungon 26 kysymystä muodostivat pääteemat, ja ne värikoodattiin Word-dokumentissa omalla värillään. Viimeinen kysymys (”Haluaisitko vielä lisätä jotakin tähän haastatteluun?”) toimi haastateltavalle merkinä haastattelun lopettamisesta. Tämän jälkeen kaikkien kolmen haastateltavan vastaukset koottiin kunkin kysymyksen alle ja litteraateista etsittiin systemaattisesti tutkimustehtävän ja -kysymysten kannalta keskeisiä merkityksiä ja sisältöjä, jotka koodattiin tekstiin teemoittain omin koodein ja seuraavassa vaiheessa siirrettiin ranskalaisiksi viivoiksi kunkin kysymyksen alle. Sen jälkeen näitä merkityksiä ja sisältöjä yhdistettiin uusiksi teemoiksi, jolloin teemojen kokonaismääräksi muodostui 14. Sitten analyysiä jatkettiin yhdistämällä teemoja edelleen, jolloin ne vähenivät 11:een. Lopuksi teemoja vielä tiivistettiin, jolloin

jäljelle jäi kuusi teemaa. (Eskola & Suoranta 1998/2018, 111–120, 128–132; KvaliMOTV 2021d; KvaliMOTV 2021c.) Nämä jäljelle jääneet kuusi teemaa olivat:

1. Hyvinvointi
2. Uuden oppiminen, ohjaus ja opetusjärjestelyt
3. Työelämään valmentaminen ja työelämäyhteydet
4. Yhteisöllisyys
5. Ilmastonmuutos, kierrätys
6. Koronaviruspandemia

Aineiston temaattinen analyysi on kuvattu liitteessä 4.

8 TULOKSET

Haastatteluista kävi ilmi, että nuoret olivat hakeutuneet Veeran Verstaan Vapaata tilaa -hankkeen työkokeilujaksolle kavereiden suosittelemana. Eräälle nuorista työkokeilujaksoa oli suositellut myös työ- ja elinkeinotoimiston työelämävalmentaja. Seuraavaksi esitellään havaintoja nuorten kokemuksista teema-analyysin perusteella kuudesta haastatteluissa esiintyneestä temasta: 1) hyvinvointi, 2) uuden oppiminen, ohjaus ja opetusjärjestelyt, 3) työelämään valmentaminen ja työelämäyhteydet, 4) yhteisöllisyys ja ilmapiiri, 5) ilmastonmuutos ja 6) koronaviruspandemia.

8.1 Hyvinvointi

Haastateltavat olivat tulleet työkokeilujakson aikana tietoisemmiksi omasta osaamisestaan, sen rajoista ja kehitysmahdollisuuksista sekä omista tavoistaan ja tyylistään tehdä taidetta ja käyttää erilaisia tekniikoita taiteen tekemiseen. He olivat kaikki saaneet lisää inspiraatiota ja uskallusta kokeilla luovasti uusia taidelajeja ja tekniikoita, joita opitellessaan he joutuivat rikkomaan omia rajojaan ja menemään omien mukavuusalueittensa ulkopuolelle. Eräs nuorista oli saanut rohkeutta esiintyä yleisön edessä kertoessaan omista töistään muille. Toinen oli saanut uskallusta lähteä taiteilijanuralle. Kolmas taas oli rohkaistunut olemaan ryhmässä oma itsensä. Tällaiset asiat olivat tuottaneet heille paljon onnistumisen kokemuksia ja lisänneet heidän itsetuntemustaan ja itseluottamustaan.

Niin nyt sitte osaa vähä niinku haaveilla ja suunnitellakki omaa tulevaisuutta mitä alkaa tekemään, ettei oo enää aivan tyhjän päällä.

Nimenomaan siihen itsetuntemukseen, kun siellä on nimenomaan se tila pohtia itseään persoonana ja tunnistaa erilaisia asioita, mitä ei ehkä oo aikasemmin tullu ajatelleeksi.

Kyllä silleen oppi paljon sekä itestä että myös sitte jopa niistä toisistaki ihmisistä.

Nuoret kertoivat saaneensa taidetta tehdessään, ”käsillä käsittämisen kautta”, tilaa ja aikaa pohtia omia asioitaan, senhetkistä jaksamistaan ja asioiden tärkeysjärjestystä. Taiteen tekeminen oli muuttunut pääasiassa inspiraation tai intohimon kautta syntyneen tuotoksen sijaan tietoisemmaksi työskentelyksi, jota ohjasi tietty ajatus ja suunnitelmallisuus.

Se ei oo enää pelkkää intuitiota, semmosta tiedostamatonta – nyt voi ottaa jopa jonku teeman ja käsitelläki sitä.

Hankkeen aikana nuoret olivat saaneet haltuunsa elämänhallintataitojaan, mikä ilmeni säännöllisen päivärytmin palautumisena arkeen. Kaikki kokivat säännöllisen työskentely-, ruokailu- ja unirytmien ryhdistäneen elämäänsä.

Kun on se tietty aika millon pitää herätä, että ehtii oikeaan aikaan Verstaalle, ja sit siellä on ne ruokatauot ja lounastauot ja kaikki, nii kyllähän se tuo sitä säännöllisyyttä mikä oli ihan kiva.

8.2 Uuden oppiminen, ohjaus ja opetusjärjestelyt

Nuoret kokivat oppineensa hankkeen aikana koko ajan uusia asioita, niin uusia taiteenlajeja (esim. podcastien ja ristipistojen tekeminen ja runojen kirjoittaminen) kuin uusia tekniikoitakin. He olivat oppineet uutta myös jo heille entuudestaan tutuista taiteenlajeista ja tekniikoista. Eräs nuorista kertoi uusien asioiden kokeilemisen murtaneen omia ennakkoluulojaan eri taiteenlajeista. Toinen taas mainitsi uusien taiteenlajien ja tekniikoiden oppimisen mahdollistaneen omien ajatusten, tunteiden ja pelkojen kuvittamisen aiempaa paremmin ja monipuolisemmin. Kolmannen haastateltavan mielestä uusien asioiden oppiminen lisäsi mahdollisuuksia toteuttaa itseään entistä luovemmin.

Aika harvoin oli semmosia viikkoja millon ei ois oppinu jotaki uutta.

Kaikki kokivat saaneensa tarpeeksi yksilöllistä ohjausta ja paljon rehellisesti positiivista palautetta työskentelystään ja töistään sekä ohjaajilta että muilta ryhmäläisiltä. Ohjauksen määrän ja laadun he sanoivat vaihdelleen ohjaajan mukaan. Kaikilla kolmella oli ollut mahdollisuus myös henkilökohtaisiin tapaamisiin ohjaajien kanssa, joiden aikana pystyi keskustelemaan omista asioistaan, kuten tulevaisuuden suunnitelmistaan taiteilijana. Tätä mahdollisuutta he pitivät erittäin tärkeänä.

Kyllä mun mielestä meihin käytettiin se aika, että kysyttiin että mihin on tarvetta, että kyllä sillä sitte meille kahenkeskeisille keskusteluille järjestettiin se oma aika.

Nuoret olivat erittäin tyytyväisiä Veeran Verstaan tarjoamiin tiloihin ja erityisesti siihen, että heillä oli välillä mahdollisuus vetäytyä ryhmämuotoisesta työskentelystä erillisiin tiloihin, jotka mahdollistivat työskentelyn yksin. Nuoret olivat tyytyväisiä myös käytettävissään oleviin monipuolisiin materiaaleihin. Päivittäistä työskentelyaikaa (klo 9–15) pidettiin sopivana. Tiedottamisen ja aikataulujen ilmoittamisen suhteen nuorten mielestä jäi jonkin verran toivomisen varaa, sillä he eivät aina olleet tietoisia tulevasta

ohjelmasta, ja aikataulujen äkilliset muutokset tai niistä ilmoittaminen myöhään aiheuttivat heissä epä-tietoisuutta ja epävarmuutta. Tiedonkulku ryhmäläisten kesken WhatsApp-sovelluksella ja tekstiviestein toimi hyvin, ja niitä käytettiin myös viestittelyssä opettajien kanssa.

Tilat oli tosi hyvät. Siellä oli niinku justiinsa meidän kokoselle ryhmälle aivan hyvin tilaa -- että oli erillisiä huoneita, missä sai työskennellä omissa rauhassa.

8.3 Työelämään valmentaminen ja työelämäyhteydet

Nuoret kokivat saaneensa työkokeilujaksolla paljon työelämävalmiuksia ja erityisesti hyödyllistä tietoa siitä, miten he voivat työllistyä taiteilijoina. Työkokeilujaksolla oli käsitelty aiheen kannalta heidän mielestään tärkeitä teemoja, kuten ansioluettelon ja apurahahakemusten tekemistä, apurahojen ja työttömyystukien hakemista ja yrityksen perustamista byrokraatioineen.

Kyllä mä luulen, että sai aika hyvät - ainaki perusevää - sille, että mihin kannattaa lähtä riippuen sitte siitä, että mikä kiinnostaa.

Tietäisin ainaki pari paikkaa mihin ottaa yhteyttä-- sitten oli tämmösiä säätiöitä, mitkä esimerkiksi voi rahottaa - tai apurahoja jakelee - nii näistä tiän.

Nuoret kokivat ammattitaiteilijoiden vierailut Verstaalla sekä ryhmän vierailut heidän luonaan erittäin antoisiksi ja informatiivisiksi. He kokivat saaneensa paikallisilta ammattitaiteilijoilta ensikäden tietoa yrittäjyydestä ja päässeensä tietämään ihmisiä ja kontakteja, joiden kautta he voisivat jatkossa hakeutua piireihin ja yhteistyöhön heidän kanssaan. Nuoret pitivät erittäin tärkeänä myös saamaansa tietoa paikallisista järjestöistä ja taiteilijajayhdistyksistä, kuten Oulun taiteilijaseurasta, joiden kautta he voivat esimerkiksi saada itselleen näyttelytiloja ja joiden toimintaan ja tapahtumiin he voivat osallistua.

Meille esiteltiin näitä apurahahakemuksia, että mitä eri järjestöjä niitä on, ja sitte itse taiteilija jako omia kokemuksia, että miten ne kannattaa tehdä. Siitä tuli tosi hyviä vinkkejä.

8.4 Yhteisöllisyys ja ilmapiiri

Kaikki haastateltavat kertoivat tutustuneensa alkujännityksestä päästyään muihin ryhmäläisiin helposti ja hyvän ryhmähengen syntyneen nopeasti. Ryhmässä oli samankaltaisia ihmisiä, mikä auttoi tutustumista ja yhteistyön tekemistä. Nuoret kokivat ryhmän muodostaneen tukiverkon, turvallisen ja inspiroivan yhteisön, joka tuki toimeen tarttumista ja uuden luomista ja jossa tehtiin taidetta yhdessä. Nuoret kokivat oppineensa ryhmässä ryhmätyö- ja yhteistyötaitoja. Ryhmä muodosti nuorille aikuisille tärkeän vertaistukiryhmän, jonka antamaa palautetta, kehuja ja kannustamista he pitivät itselleen erittäin tärkeinä. Eräs haastateltavista mainitsi vertaistuen olleen niin vahvaa, että opettajan antama palaute ei aina edes ollut tarpeen. Toinen mainitsi ryhmästä saamansa positiivisten kokemusten ”buustanneen” itsetuntemustaan. Ryhmä ymmärsi myös yksityisyyden tarpeen ja antoi tarvittaessa oman rauhan työskennellä, mitä nuoret arvostivat paljon. Työkokeilujakson aikana nuoret saivat uusia kavereita, joiden kanssa yhteys oli säilynyt myös jakson päätyttyä.

Musta tuntuu, että ehkä se yhteisö siellä auttoi itteä olemaan luovempi ja tarttumaan enemmän siihen toimeen. Huomasin, että mulla inspiroi lopulta ihmiset ympärillä - ku ne tekee, nii itekki alkaa tekemään. Sai tavallaa buustin siihen, että no täällä nyt vähän niinku tehdään asioita yhdessä.

Nuoret olivat kokeneet niin Veeran Verstaan kuin oman ryhmänsäkin ilmapiirin sallivaksi ja vapautuneeksi yhteisöksi. Konflikteja ei ollut ollut. Nuorten mukaan siellä sai olla oma itsensä, eikä omia sanomisiaan tarvinnut suodattaa. Jokainen nuori koki toimintaympäristön olleen syrjinnästä vapaa. Näin olleen ryhmän voi katsoa toimineen Veeran Verstaan toiminnassa keskeisessä asemassa olevan intersektionaalisen feminismin mukaisesti, ottaen yksilöiden erilaiset taustat huomioon.

Joo, kyllä siellä -- sitä kuvattiin just syrjinnästä vapaaksi alueeksi, mikä kyllä musta näky siellä hyvin selkeästi. Toki meillä oli sillee meidän ryhmässä hyvin samankaltaisia ihmisiä, et totta kai kaikilla on omat taustansa ja näin mutta kyllä mä koen, että kaikki nähtiin kuitenkin sinä mitä - sellasina kuin ne on ja hyväksyttiin se ja ettei ollu semmosta tuka-laakaan tilannetta.

8.5 Ilmastonmuutos ja kierrätys

Kaikki haastateltavat nuoret eivät olleet kokeneet kovin suurta ilmastonmuutosahdistusta työkokeilujaksoa aloittaessaan tai sitä ennen, mutta he olivat ilmastonmuutosteemasta hyvin kiinnostuneita ja pitivät sitä tärkeänä asiana omassa elämässään. Työkokeilujaksolla aiheesta ei heidän mukaansa ollut pidetty

heille luentoja, eikä se ollut ollut varsinaisesti teemana kursseilla. He eivät kokeneet saaneensa keinoja hallita ilmastoahdistusta. Ilmastomuutosteema olisi voinut olla nuorten mukaan enemmänkin ja korostuneemmin esillä työkokeilujaksolla.

Ei meillä muuten mittää luentoja tai sille mittää pohdintoja ollu tai ei me taitettu ees mitään taiteellista prosessia tehdä se- siltä kannalta, että se tais olla vaa se hävikkiruoka se meillä mikä tavallaa liittyy siihen ilmastohommaanki sitten.

Nuoret kertoivat kuitenkin ilmastoteeman olleen läsnä päivittäin kierrätyksen ja hävikkiruokan muodossa, jota Veeran Verstaalla laitettiin lähikaupoista saaduista elintarvikkeista. Lisäksi nuoret olivat pistäneet merkille luonnon- ja hävikkimateriaalien sekä roskien käytön Verstaalla tehdyissä töissä ja käyttivät niitä itsekin omiin töihinsä. Työkokeilujakson aikana toteutettiin myös ympäristötaideteos.

Aika hyvin saatiin hyödynnettyä kaikkea mitä siellä oli jo valmiina. Että siinä mielessä saatiin sitä kierrätysideaa ehkä siinä toteutettua.

Kyllähä siellä, otettiin huomioon vaikka tarvikehankinnoissa se, että ei osteta iha mitä sattuu ja että roskat kierrätetään oikein. Justiinsa se hävikkiruoka, että kaikki syötiin.

--Tehtiin sitä isoa taideteosta siellä. Sellane mullasta ja kivihiilestä ja savesta tehtiin – vaikka se olikin aika rankkaa että sitä maa-ainesta siellä lapioitiin, mutta siinäki oli hyvä semmonen tiimihenki.

8.6 Koronapandemiatilanne

Kaikki haastateltavat kokivat koronapandemiatilanteen vaikuttaneen työkokeilujaksonsa toteutumiseen, mutta ainoastaan vähän tai jonkin verran. Työkokeilujakson alkaminen oli myöhästynyt, ja osa luennoista pidettiin etäyhteyksin. Eniten harmitusta oli saanut aikaan kurssille suunniteltujen vierailujen peruuntuminen. Jakson loppupuolella, viimeisen kahden viikon aikana, jouduttiin ottamaan käyttöön terveysturvasuositukset, minkä seurauksena ryhmä jouduttiin jakamaan kahtia ja osallistujien tuli pitää kasvomaskeja ja fyysistä etäisyyttä toisiin. Pandemiatilanne vaikutti myös ryhmäläisten välisiin tapaamisiin rajoittaen yhteydenpitoa WhatsApp- ja tekstiviestien lähettelyyn.

Aika hyvä tilanne, että ei ihan hirveesti vaikuttanu se tilanne meidän työkokeilujaksoon, paitsi sitten viimesillä viikoilla. Et sitte piti vähän tiukentaa ja oltiin pienemmissä ryhmissä siellä. Ja maskit päällä. Mutta semmosia aika pieniä ja suhteellisen mitättömiä asioita -- Ehkä välillä ohjaajat yritti olla silleen että 'muistakaa pitää sitä turvaväliä' että ku oli taas tautiluvut noussu, mutta emmää tiiä kuinka se onnistu toisaalta loppujen lopuksi. Mutta ei ainakaan kukaan sairastunu että siinä mielessä.

9 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää laadullisen tutkimuksen keinoin kesällä ja syksyllä 2020 Veeran Verstaan Vapaata tilaa -hankkeen puitteissa järjestettyyn työkokeilujaksoon osallistuneiden nuorten kokemuksia hankkeen vaikutuksista heidän hyvinvointiinsa, työelämävalmiuksiinsa, yhteisöllisyyden kokemiseensa ja ilmastoahdistukseensa, tiivistäen sanoen resilienssitaitoihinsa, joiden tukeminen taiteen tekemisen ja kokemisen keinoin on hankkeen keskeisenä tavoitteena (Veeran Verstaas 2021b). Tutkimuksen lähtökohdaksi valittiin laadullinen tutkimus, tarkemmin sanottuna puolistrukturoitu teema-haastattelut. Haastattelusta saatu aineisto analysoitiin aineistolähtöisesti teemoitellen tavoitteena saada esille haastateltavien kokemuksia ja niille antamia merkityksiä, joiden kautta voitiin tulkita ilmiön eli Vapaata tilaa -hankkeen tavoitteiden toteutumista heidän kohdallaan. (Eskola & Suoranta, 1998/2018, 13–15, 65–75.)

9.1 Opinnäytetyön tulosten tulkintaa

Tähän opinnäytetyöhön tehdyn tutkimuksen tulokset osoittivat, että nuoret olivat hakeutuneet Veeran Verstaan Vapaata tilaa -hankkeen työkokeilujaksolle lähinnä omien kavereidensa mutta myös TE-keskuksen työelämäyöntekijän suosituksesta. Tuloksista voidaan vetää yhteen, että Veeran Verstaan Vapaata tilaa -hanke oli onnistunut hyvin tavoitteissaan tukea näiden syrjäytymisvaarassa olevan kolmen nuoren fyysistä ja psyykkistä hyvinvointia, oppimista, työelämävalmiuksia ja sosiaalista yhteisöllisyyden tunnetta. Tiivistäen voidaan todeta hankkeen tukeneen hyvällä tavalla nuorten resilienssitaitoja (ks. luku 6.3).

Nuoret olivat tulleet työkokeilujakson aikana tietoisemmiksi omasta osaamisestaan ja sen rajoituksista eli omasta pystyvyydestään tehdä taidetta. He olivat saaneet rohkeutta kokeilla ja oppia uutta sekä tulleet tietoisiksi omista kehittymismahdollisuuksistaan. Monet työkokeilujaksolla koetut onnistumiset olivat lisänneet heidän itsetuntemustaan ja itseluottamustaan, ja he olivat myös alkaneet suuntautua positiivisella tavalla tulevaisuuteen. Tulokset vahvistavat Vilmilän (2016) tutkimusta, jossa työpajanuoret rohkaistui-
vat onnistumisten ja ohjaajan palautteen myötä kokeilemaan rajojaan, minkä seurauksena he oppivat tunnistamaan omia taitojaan ja vahvuuksiaan ja heidän itsetuntonsa kasvoi. Lipposen (2020, 24–26) mukaan uuden oppiminen sekä oman osaamisensa tunnistaminen ja sen käyttäminen ovat resilienssitaitoja,

ja oppiminen ja itsensä tunteminen oppijana lisäävät yksilön voimavaroja ja kokemuksia onnistumisista ja pystyvyydestä selvitä erilaisista haasteista. (Lipponen 2020, 24–26.) Lisäksi nuoret olivat saaneet käyttöönsä elämänhallintaan tarvittavia arjen taitoja, kuten päivä-, työskentely-, ruokailu- ja unirytmien, joiden katsotaan kuuluvan jokapäiväiseen resilienssiin (Lipponen 2020, 35–37).

Nuorten voimaantumista olivat lisänneet myös ohjaajien ja muiden ryhmäläisten antama positiivinen palaute ja tuki. Nuoret kokivat Veeran Verstaan yhteisön avoimen ja hyväksyvän ilmapiirin tukeneen aloitteellisuuttaan tarttua työhön ja houkutelleen heistä esiin uutta luovuutta sekä antaneen heille mahdollisuuden oppia ryhmä- ja yhteistyötaitoja unohtamatta kuitenkin heidän yksityisyytensä ja oman työskentelyrauhansa tarvettaan. Muista ryhmän jäsenistä tuli nuorille merkityksellisiä kavereita, jotka muodostivat tärkeän tukiverkon. Tulos vahvistaa Laitisen (2017) käsitystä siitä, että taiteen tekeminen vähentää nuorten kokemaa stressiä ja ahdistuneisuutta ja on turvallinen kanava käsitellä erilaisia tunteita (Laitinen 2017, 31–32, 34–36). Tulos on linjassa myös Inhan (2013) ja Vilmilän (2016) tutkimusten kanssa, joissa työpajatoimintaan osallistuneet nuoret olivat kokeneet yhteisöllisen työskentelyn ja hyvin toimivan vuorovaikutuksen edistäneen oppimistaan ja vastuun ottamista ryhmän yhteisistä projekteista (Inha 2013, 3; Vilmilä 2016, 24–26). Työkokeilujakso oli antanut nuorille myös paljon työelämävalmiuksia sekä mahdollisuuksia verkostoitua paikallisten ammattitaiteilijoiden kanssa. Johtopäätöksenä voidaan todeta, että Veeran Verstaan tarjoaman taidekulttuurin ja -yhteisön sekä työkokeilujaksolle osallistuneen ryhmän muodostaman lähiyhteisön voidaan katsoa tarjonneen tukea ja voimavaroja arjessa selviytymiseen, mikä osaltaan lisää yksilön voimavaroja ja kehittää resilienssitaitoja (Lipponen 2020, 84–86; Poijula 2018, 173).

Hankkeeseen osallistumisen voidaan katsoa lisänneen myös nuorten osallisuutta ja sosiaalista hyvinvointia (ks. luku 6.2). Veeran Verstaan toimintaympäristö, jota voidaan pitää aineellisesti osallisuutta lisäävänä hyvinvoinnin lähteenä, ja siellä syntyneet vuorovaikutussuhteet, jotka puolestaan ovat aineettomia osallisuutta lisääviä hyvinvoinnin lähteitä, vaikuttivat nuorten kokonaishyvinvointiin ja kokemuksiin merkityksellisyydestä ja mahdollisuudesta panostaa yhteiseen hyvään. (Isola ym. 2017, 3). Tällaisen osallisuuden kokemisen ja sosiaalisten verkostojen katsotaan toimivan suojaavasti syrjäytymistä vastaan (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2015).

Ainoat asiat, joista nuoret ilmaisivat erityistä tyytymättömyyttään, eivät niinkään koskeneet koronapandemiatilanteen aiheuttamia ennakoimattomia muutoksia ohjelmaan – lukuun ottamatta vierailujen peruuntumisia taidekohteisiin – vaan käytännön asioita, esimerkiksi aikataulujen muuttumista lyhyellä varoajalla. Lisäksi he olisivat erityisesti toivoneet lisää teemoja ilmastomuutoksen käsittelyyn ja keinoja

sen hallitsemiseen. Veeran Verstaan ei voida kuitenkaan katsoa epäonnistuneen tavoitteessaan pitää esillä nuorten parissa ahdistustakin aiheuttavaa ilmastonmuutosteemaa, sillä kaikki nuoret toivat maininnoissaan esille hävikkiruoan ja kierrätysmateriaalin päivittäisen käytön Verstaalla. On mahdollista, että koska teema ei ollut ollut korostuneesti esillä esimerkiksi luentojen muodossa, nuoret eivät olleet kiinnittäneet teemaan sen ansaitsemaa huomiota. Toisaalta hanke oli vasta kolmivuotiskautensa alkuvaiheessa, jolloin suunnitellut ilmastohankkeeseen liittyneet projektit eivät todennäköisesti olleet vielä kyseisen työkokeilujakson aikana ehtineet toteutua. Seuraavissa Vapaata tilaa -hankkeen työkokeilujaksoissa aihe tulee aiempaa selkeämmin esiin (LIITE 1).

9.2 Opinnäytetyön luotettavuus ja eettisyys

Tämän opinnäytetyön menetelmäksi valittiin laadullinen menetelmä, puolistrukturoitu teemahaastattelu, jota käytetään hyvin yleisesti kokemusten ja näkökulmien tutkimiseen (Eskola & Suoranta, 1998/2018, 13–15, 65–75; KvaliMOTV 2021a). Sen katsottiin tuottavan sopivaa aineistoa, jonka perusteella pystyttiin vastaamaan tämän opinnäytetyön tutkimuskysymyksiin. Aineisto kerättiin siten, että Vapaata tilaa -hankkeen työntekijä otti harkinnanvaraista otantaa käyttäen, lumipallotekniikkaa soveltaen, yhteyttä kesän ja syksyn 2020 työkokeilujaksolle osallistuneisiin nuoriin. Näistä nuorista aluksi neljä ilmaisi halukkuutensa osallistua haastatteluun, mutta lopulta kolme heistä osallistui siihen. (Eskola & Suoranta 1998/2018, 15; KvaliMOTV 2021b.) Otokoko on pieni, mutta se vastaa kolmasosaa koko työkokeilujaksoon osallistuneesta perusjoukosta. Haastattelukysymyksiin tuotettujen toisiinsa nähden laadullisesti hyvin yhtenäisten vastausten perusteella voidaan todeta aineiston kylläntyneen jo kolmen haastattelun perusteella ja riittäneen tämän opinnäytetyön tutkimuskysymyksiin vastaamiseen ja ilmiön kuvaamiseen. (Eskola & Suoranta, 1998/2018, 15, 46–49.)

Haastattelut tehtiin siten, että nuorille esitettiin 26 ennakkoon laadittua kysymystä, jotka liittyivät hankkeen tavoitteisiin. Kysymykset oli johdettu Vapaata tilaa -hankkeen hankesuunnitelmasta, joten niitä voidaan pitää teemoiltaan tarpeeksi kattavina ja tuottavan luotettavia vastauksia tutkimuskysymyksiin. Ennen varsinaisia pääteemoihin liittyviä yksityiskohtaisempia kysymyksiä nuorilta kysyttiin, miten he olivat ohjautuneet Veeran Verstaan Vapaata tilaa -hankkeen järjestämälle työkokeilujaksolle ja kolme laajahkoa kysymystä koskien heidän kokemuksiaan siitä, miten työkokeilujaksoon osallistuminen oli vaikuttanut heidän oppimiseensa ja hyvinvointiinsa ja mitä heidän mielestään jaksolta oli jäänyt puuttumaan. Nämä kysymykset toimivat yleiskysymyksinä tarkoituksena johdattaa haastateltavat aiheeseen kuitenkin kysymättä heiltä heti aluksi liian johdattelevia kysymyksiä. Tämän jälkeen heille esitettiin 20

viiteen hankkeen tavoitetta mukailevaan teemaan kuuluvaa yksityiskohtaisempaa kysymystä, neljä kunkin. Kysymykset käsittelivät hyvinvointia, oppimista ja ohjaamista, työelämävalmiuksia, yhteisöllisyyttä ja ilmastonmuutosta. Lopuksi kysyttiin, miten haastateltavat olivat kokeneet koronaviruspandemian vaikuttaneen osallistumiseensa työkokeilujaksoon ja halusivatko he lisätä vielä jotakin muuta haastatteluun teemaan kuuluvaa. Haastatteluissa ei kuitenkaan esitetty kysymyksiä sanatarkasti haastattelu-
 rungon mukaisesti (LIITE 2), vaan niitä mukautettiin vuorovaikutteisen ja keskusteleavan haastatteluilmapiirin ylläpitämiseksi. Luottamusta herättävän ja vastauksia motivoivan ilmapiirin luomista pohjustettiin kertomalla haastattelun aluksi, ettei kysymyksiin ollut väärää vastauksia. Tällä haluttiin kannustaa osallistujia vastaamaan kysymyksiin itselleen sopivalla tavalla ja laajuudella. (Eskola & Suoranta 1998/2018, 111–120, 128–132; KvaliMOTV 2021c.)

Haastatteluista yksi tehtiin Veeran Verstaan tiloissa lähikontaktissa koronapandemiasta johtuvista terveyturvallisista toimenpiteistä huolehtien. Kaksi haastattelua tehtiin etäyhteyksin käyttäen Zoom-verkkokokousohjelmaa. Haastateltavien luvalla haastattelut tallennettiin kahdella nauhurilla ja etäyhteyksin tehdyt haastattelut nauhoitettiin lisäksi Zoom-verkkokokousohjelman nauhoitustoiminnolla. Haastatteluiden nauhoittamisesta ei aiheutunut haastateltaville haittaa eikä se häirinnyt haastattelujen kulkua, joten nauhoitusten voidaan katsoa sujuneen onnistuneesti. Onnistuneet nauhoitukset lisäsivät aineistonkeruun luotettavuutta ja mahdollistivat aineistoon tutustumisen ja analyysin jälkeenpäin siten, että aineistoa pystyttiin kuuntelemaan useampaan kertaan ja siitä voitiin tehdä luotettavalla tavalla sanatarkka kirjallinen teksti, joka toimi lopullisen teemoitteluun perustuneen analyysin pohjana (Eskola & Suoranta 1998/2018, 111–120, 128–132; KvaliMOTV 2021c.)

Aineisto analysoitiin teemoitellen siten, että sanatarkasti litteroitua kirjallista tekstiä luettiin ensin useita kertoja, minkä jälkeen sieltä poimittiin järjestelmällisesti haastateltavien tuottamat kuvaukset kokemuksistaan luokitellen ne eri teemoihin. Teemoittelu osoittautui menetelmällisesti hyväksi ja luotettavaksi ratkaisuksi, sillä sen avulla saatiin aineistosta luokiteltua pääteemat, jotka vastasivat tälle opinnäytetyölle asetettuja tutkimuskysymyksiä. Aineistolähtöisyydestä, aineiston yksityiskohtaisesta tarkastelusta ja huolellisesti tehdystä analyysistä huolimatta tutkimusprosessiin ovat voineet vaikuttaa opinnäytetyön tekijän subjektiiviset näkemykset aihepiiristä ja tutkimuksen toteuttamisesta. Sen tähden analyysin, tulosten ja niistä tehtyjen johtopäätösten luotettavuutta olisi voinut lisätä toisen henkilön rinnakkain mutta itsenäisesti tekemä analyysi ja sen tulkinta, mutta sitä ei tämän opinnäytetyön puitteissa voitu toteuttaa. (Eskola & Suoranta 1998/2018, 54, 111–120, 128–132; KvaliMOTV 2021c.)

Tämän opinnäytetyön tutkimuseettiset seikat huomioitiin hyviä tutkimuseettisiä käytänteitä noudattaen. Lupa tutkimuksen tekemiseen anottiin ja saatiin Veeran Verstaan toiminnanjohtaja Eeva Kejoselta. Sen jälkeen Vapaata tilaa -hankkeen työntekijä esitti nuorille haastattelukutsun ja kertoi siinä yhteydessä heille lyhyesti tutkimuksen tarkoituksesta, menetelmästä ja tutkimuksen tekijästä. Tutkimuksen yksityiskohtaisempaan tarkoitukseen, tavoitteisiin ja toteutukseen palattiin seuraavan kerran opinnäytetyön tekijän itse ottaessa heihin yhteyttä tekstiviestillä. Tekijä ei tuntenut haastateltavia etukäteen. Yhteydenoton yhteydessä nuorille kerrottiin, että haastatteluihin osallistuminen oli heidän taholtaan vapaaehtoista ja että he saivat keskeyttää syytä kertomatta haastattelun. Lisäksi heille kerrottiin, että haastattelu nauhoitettiin ja että nauhoitusta ja henkilöä koskevia mahdollisia tunnistetietoja käsiteltäisiin luottamuksellisesti niin, että haastateltavien henkilöllisyys ja yksityisyys eivät paljastuisi missään tutkimuksen vaiheessa. Heille ilmoitettiin myös, että haastatteluaineisto (nauhoitteet ja litteraatit) tuhottaisiin opinnäytetyön valmistuttua. Lopuksi osallistujille kerrottiin heidän saavansa haastattelupalkkioksi 25 euron lahjakortin erääseen suomalaiseen verkkokauppaan. Kaikki antoivat ennen haastattelua ensin suullisen ja sitten haastattelun alkaessa kirjallisen suostumuksensa haastatteluun (LIITE 3). Lahjakortti välitettiin heille sähköisesti välittömästi haastattelun päätyttyä.

Haastattelut suoritettiin luottamuksellisessa ja kunnioittavassa ilmapiirissä sekä mahdollisimman rauhallisessa tilassa. Osallistujille annettiin mahdollisuus saada haastattelukysymykset myös kirjallisesti, millä varmistettiin kysymysten ymmärtäminen ja haastattelun kulun seuraaminen. Kysymykset esitettiin mahdollisimman selkeästi ja vastausaikaa annettiin runsaasti. Tarvittaessa kysymyksiä toistettiin, mikäli haastateltava ei kuullut kysymystä, ja muotoiltiin uudelleen toisin sanoin, jos hän vastasi hieman niiden ohi.

Aineistoa käsiteltäessä eli litteroitaessa puhuttua aineistoa kirjoitettuun muotoon haastateltaville ja kaikille haastatteluissa esiintyneille henkilöille ja paikoille annettiin anonymiteetin suojaamiseksi ja luotettavan aineistonkäsittelyn takaamiseksi omat koodit, joita ei voitu jäljittää litteraattien eikä tulososiossa käytettyjen sitaattien perusteella. Nauhoituksia ja litteraatteja säilytettiin huolellisesti siten, että ainoastaan tämän opinnäytetyön tekijällä oli pääsy aineistoon. Nauhoitukset ja litteraatit tekijä on sitoutunut tuhoamaan opinnäytetyön valmistuttua.

Hyviin tutkimuseettisiin käytäntöihin kuuluen tutkimuksen tekijä on pyrkinyt mahdollisimman tarkkaan ja läpinäkyvään tutkimusprosessin kuvaukseen. Kuvauksen perusteella tehtävä ulkopuolinen tarkastelu voi kuitenkin tuoda esiin tutkimuksen puutteita ja tutkijan subjektiivisesta tutkimusaiheen valinnasta, haastattelukysymysten laidinnasta, aineiston keruusta ja käsittelystä sekä analyysin teosta aiheuttamia

mahdollisia vinoumia tutkimusasetelmaan, tulosten raportointiin ja niiden tulkintaan. (Eskola & Suoranta, 1998/2018, 13–18.)

9.3 Jatkotutkimusehdotuksia

Jotta nuorten resilienssitaitojen kehittymistä ja niiden ilmenemismuotoja voitaisiin selvittää syvemmin, kannattaisi aiheesta tehdä jatkossa pitempiaikainen laadullinen seurantatutkimus siten, että nuoria haastateltaisiin sekä ennen työkokeilujakson alkamista, välittömästi sen jälkeen sekä jatkossa esimerkiksi 3–6 kuukauden ja jopa 12 kuukauden kuluttua jakson päätyttyä. Tällöin voitaisiin kartoittaa sekä heidän ennako-odotuksiaan ja -käsityksiään että kokemuksiaan työkokeilujaksosta ja peilata niitä heidän senhetkisiin resilienssitaitoihinsa ja sijoittumiseensa työ- tai opiskeluelämään.

Resilienssitaitojen hallintaa ja ilmenemismuotoja voitaisiin kartoittaa nuorilta yksilöhaastattelun sijasta tai ohella ryhmähaastattelun keinoin, jolloin yksilöhaastatteluihin verrattuna niistä saataisiin erityyppistä tietoa. Ilmiöstä saatava tieto olisi kollektiivista, nuorten yhdessä tuottamaa. Tietoa saataisiin nopeasti ja usealta henkilöltä samanaikaisesti. Mikäli ryhmässä on hyvä ryhmähenki, voi ryhmä toimia sosiaalisena tukena haastateltaville ja keskustelussa voi syntyä sellaisia teemoja, joita yksilöhaastattelussa ei tulisi mieleen. Keskustelu ennestään tuntemattoman haastattelijan kanssa voi olla ryhmässä myös rennompaa kuin yksilöhaastattelussa. (Eskola & Suoranta 1998/2018, 71–72; KvaliMOTV 2021e.)

9.4 Oman työn ja oppimisprosessin pohdinta

Tämän opinnäytetyön aihe, nuorten resilienssitaitojen tarkastelu, kiteytyi pitkän ajan kuluessa, ja sitä edelsi Veeran Verstaan toimintaan tutustuminen, kesällä 2020 Vapaata tilaa -hankkeen työntekijöiden haastattelemine ja aihepiiriin liittyvän kirjallisuuden lukeminen. Työntekijöiden haastattelun nauhoitusta jälkeenpäin kuunnellessani sen sisältö, erityisesti työntekijöiden näkökulmat nuorten resilienssitaidoista sekä taiteen vaikutuksista niiden kehittymiseen, osoittautui niin tärkeäksi, että aihe – työkokeilujaksolle osallistuneiden nuorten kokemukset Vapaata tilaa -hankkeen vaikutuksista resilienssitaitoihin – valikoitui lopulta kuin itsestään tämän opinnäytetyön tarkastelun kohteeksi.

Opinnäytetyön aiheen varmistuttua asiat etenivät hyvin nopealla aikataululla. Onnekseni olin jo aiemmin saanut työstettyä tutkimukseni teoreettista osaa, jossa keskeisiksi aiheiksi nousivat nuorten syrjäytyminen ja siihen vastauksena työpajatoiminta, oululaisittain erityisesti taiteen tekemiseen ja kokemiseen painottuva Veeran Versta ja sen Vapaata tilaa -hanke sekä nuorten hyvinvointi- ja resilienssitaidot. Teoreettisesti tarkasteltuna aihepiiri on erittäin laaja, ja haasteeksi osoittautuikin tarpeeksi laajan mutta rajatun katsauksen laatiminen.

Tutkimuskysymysten määrä ja esitysjärjestys mietityttivät, mutta Vapaata tilaa -hankesuunnitelmaan kirjattujen tavoitteiden lukeminen auttoi jäsentämään ja selkiyttämään niitä. Tutkimusmenetelmän valinta tapahtui sen sijaan melko vaivattomasti, sillä puolistrukturoitu teemahaastattelu on sekä hyvin yleisesti käytetty että sopiva menetelmä kokemusperäisen tiedon keräämiseen. Lisäksi haastattelut järjestyi-
vät nopeasti. Sen sijaan haastattelukysymysten määrä ja esitysjärjestys herättivät epävarmuutta niiden riittävydestä ja kattavuudesta, mutta siinäkin Vapaata tilaa -hankesuunnitelman huolellinen lukeminen auttoi jäsentämään tutkimuskysymysten mukaisia teemoja, joita haastatteluissa haluttiin käsiteltävän. Lopulta niin teemoittelu, haastattelukysymykset ja niiden määrä (26) kuin niiden esitysjärjestyskin varmistuivat ja toimivat haastatteluissa hyvin ja johdonmukaisesti.

Haastattelut sujuivat mielestäni ongelmitta sekä hyvässä että luottavaisessa ilmapiirissä. Nuoret osallistuivat haastatteluun mielellään ja kuvailivat runsaasti kokemuksiaan. Haastatteluaineiston litterointi sujui nopeasti heti kunkin haastattelun jälkeen. Litterointia helpottivat teknisesti hyvin onnistuneet nauhoitukset. Luin kirjalliseen muotoon muokattua aineistoa useita kertoja sisäistääkseni nuorten vastaukset ja jäsentääkseni heidän niissä kuvaamiaan kokemuksia ja niiden merkityksiä suhteessa tutkimuskysymyksiin ja haastattelun teemoihin. Olin omasta mielestäni tutustunut aihepiiriin teoreettisesti tarpeeksi hyvin ja laajasti ja perehtynyt niin haastatteluiden tekemisen ja litteroinnin kuin litteraattien lukemisen yhteydessä aineistoon tarpeeksi syvällisesti, että aineiston teemoittelu pää- ja alateemoihin sujui melko vaivattomasti. Tulokset raportoin pääteemojen mukaisessa järjestyksessä. Havainnollistaakseni tuloksia etsin aineistosta niihin sopivia sitaatteja tasapuolisesti kaikilta nuorilta; pidin siis huolen siitä, että heidän äänensä tuli tämän opinnäytetyön kautta kuulluksi.

Tämän opinnäytetyön kautta olen itse oppinut alkeita tutkimuksen tekemisestä. Minua on yllättänyt järjestelmällisyys, johdonmukaisuus ja tarkkuus, joita tutkimuksen tekemiseen tarvitaan, sekä tärkeys käyttää viittauksissa alkuperäislähteitä, jonka kautta tehtyä tutkimusta ja sen laatua päästään tarvittaessa arvioimaan. Alkuperäistutkimusten saatavuus on kuitenkin ollut todella haastavaa, sillä ne ovat nykyisin useimmiten digitaalisessa muodossa maksumuurin takana. Toisaalta painettua tekstiä, kuten kirjoja, ei

enää juuri julkaista, vaan tieto on julkaistu ainoastaan digitaalisessa muodossa. Olen pääasiallisesti näistä syistä päätenyt käyttämään lähteinäni Internetin kautta löytämiäni lähteitä, kuten viittauksia Vee-
ran Verstaan, Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen sekä eri ministeriöiden sivuille. Olen kuitenkin suh-
tautunut Internetin kautta löytämäni lähdemateriaaliin kriittisesti ja käyttänyt sitä harkiten.

Tämän opinnäytetyön suurin anti on minulle niin henkilökohtaisesti kuin ammatillisesti tulevassa sosio-
nomin työssänikin ollut ymmärtää, mitä kaikkea resilienssi on ja miten tärkeää sen kehittyminen on niin
yksilön kuin yhteisöjen tasolla ja niiden välisessä vuorovaikutuksessa.

LÄHTEET

- Aaltonen, S., Berg, P. & Ikäheimo, S. 2015. *Nuoret luukulla – Kolme näkökulmaa syrjäytymiseen ja nuorten asemaan palvelujärjestelmässä*. Tutkimuksesta tiiviisti 3. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Saatavissa: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/125695/URN_ISBN_978-952-302-442-7.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Viitattu 24.4.2021.
- Aalto-Setälä, T. & Marttunen, M. 2007. Nuoren psyykinen oireilu – häiriö vai normaalia kehitystä? *Duodecim*, 123(2), 207–213. Saatavissa: <https://www.duodecimlehti.fi/duo96233>. Viitattu 24.4.2021.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 1998/2018. *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.
- Hawkes, J. 2001. *The Fourth Pillar of Sustainability. Culture's Essential Role in Public Planning*. Melbourne: Common Ground Publishing. Saatavissa: [http://www.culturaldevelopment.net.au/community/Downloads/HawkesJon\(2001\)TheFourthPillarOfSustainability.pdf](http://www.culturaldevelopment.net.au/community/Downloads/HawkesJon(2001)TheFourthPillarOfSustainability.pdf). Viitattu 30.4.2021.
- Huttunen, J. 2020. *Mitä terveys on?* Lääkärikirja Duodecim. Duodecim Terveyskirjasto. Saatavissa: <https://www.terveyskirjasto.fi/dlk00903>. Viitattu 5.5.2021.
- Hyry, J. 2019. *Kansalaiskysely ilmastonmuutoksen herättämistä tunteista ja niiden vaikutuksista kestäviin elämäntapoihin*. Helsinki: Kantar TNS Oy. Saatavissa: <https://media.sitra.fi/2019/08/21153439/ilmastotunteet-2019-kyselytutkimuksen-tulokset.pdf>. Viitattu 16.5.2021.
- Hämäläinen, T. & Palo, S. 2014. *Työpajapedagogiikka. Valmennuksen pedagogisia lähtökohtia työpajalla*. Helsinki: Valtakunnallinen työpajayhdistys. Saatavissa: <https://docplayer.fi/44924202-Tyopajapedagogiikka-tyopaja-toimintaymparistona-esite-tyopajojen-sidosryhmille-ja-yhteistyokumppaneille.html>. Viitattu 4.5.2021.
- Hätälä, J. & Saarela, O. 2004. *Nuorten työpajatoiminnan vakinaistaminen: Nuorten työpajatyöryhmän esitys*. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2004/37. Opetusministeriö. Saatavissa: <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/80412/tr37.pdf?sequence=1>. Viitattu 13.5.2021.
- Ikäheimo, S. 2015. *Meta-analyysi syrjäytymisvaarassa olevien nuorten yhteiskunnallisista kustannuksista*. Helsinki: Helsingin yliopisto. Pro gradu -tutkielma. Saatavissa: https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/155203/Ikaheimo_Taloustiede.pdf?sequence=3&isAllowed=y. Viitattu 24.4.2021.
- Ilmasto-opas. 2019. *Sopimukset ohjaavat kansainvälistä ilmastopolitiikkaa*. Saatavissa: https://ilmasto-opas.fi/fi/ilmastonmuutos/hillinta/-/artikkeli/f65a78bb-dc8e-41a5-b09a-6fa36661880b/sopimukset-ohjaavat-kansainvalista-ilmastopolitiikka.html#ref_YMP18c. Viitattu 12.5.2021.
- Inha, S. 2013. *Nuorten kokemuksia työpaja Veeran Verstaan toiminnasta*. Oulu: Oulun seudun ammatikorkeakoulu. Opinnäytetyö. Saatavissa: https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/64181/Inha_Satu.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Viitattu 1.5.2021.
- IPCC. 2021. *Special Report: Global Warming Of 1.5 °CCH - Summary for Policymakers*. Saatavissa: <https://www.ipcc.ch/sr15/chapter/spm/>. Viitattu 12.5.2021.

- Isola, A.-M., Kaartinen, H., Leemann, L., Lääperi, R., Schneider, T., Valtari, S. & Keto-Tokoi, A. 2017. *Mitä osallisuus on? Osallisuuden viitekehystä rakentamassa*. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). Työpäpaperi 33/2017. Saatavissa: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/135356/URN_ISBN_978-952-302-917-0.pdf?sequence=1. Viitattu 13.5.2021.
- Jansson, S.-M. 2014. *Mittaamattoman arvokasta? Taiteen ja kulttuurin vaikutustutkimuksia ja -metodologioita*. Helsinki: Taideyliopisto, Kokos-julkaisusarja 2/2014. Saatavissa: <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/135814>. Viitattu 14.5.2021.
- Karlsson, L. 2013. Aktiivisuuden ja tarkkaavuuden häiriö (ADHD). Teoksessa M. Marttunen, T. Huurre, T. Strandholm & R. Viialainen. (toim.) *Nuorten mielenterveyshäiriöt – Opas nuorten parissa työskenteleville aikuisille*. Tampere: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 79–95. Saatavissa: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/110484/THL_OPA025_2013.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Viitattu 27.4.2021.
- Kejonen, E. & Vuori, H. 2005. *Käsissä käsittäminen: Puheenvuoroja Veeran Verstaan tyttöjen työpaikalta*. Oulu: Kansan Siivistystyön Liitto KSL.
- Kejonen, E. 2012. *Kaava. Nuorten harjoittelu, yritys, luovaan yhteisöyrittäjyyteen*. Oulu: Kansan Siivistystyön Liitto KSL.
- Komppi Oy. 2020. *Nuoruus etänä ja nuorten korona-ahdistus*. Saatavissa: <https://komppi.net/nuoruus-etana-ja-nuorten-korona-ahdistus/>. Viitattu 16.5.2021.
- Koski, P. 2008. Nuoret tarvitsevat yhteisöä ja yhteisöllisyyttä. Teoksessa Hoikkala, T. & Suurpää, L. (toim.) *Jokela-ilmio. Sikermä nuorisotutkijoiden näkökulmia*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura. Verkkojulkaisuja 17, 20–21. Saatavissa: <https://www.nuorisotutkimusseura.fi/julkaisut/verkkokauppa/verkkojulkaisut/922-jokela-ilmio-sikerma-nuorisotutkijoiden-nakokulmia>. Viitattu 17.5.2021.
- KvaliMOTV 2021a. *Strukturoitu ja puolistrukturoitu haastattelu*. Saatavissa: https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L6_3_3.html. Viitattu 8.5.2021.
- KvaliMOTV 2021b. *Aineiston määrä ja tutkittavat*. Saatavissa: https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L6_2.html. Viitattu 8.5.2021.
- KvaliMOTV 2021c. *Teemoittelu*. Saatavissa: https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_3_4.html. Viitattu 8.5.2021.
- KvaliMOTV 2021d. *Koodaus*. Saatavissa: https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_2_2.html. Viitattu 8.5.2021.
- KvaliMOTV 2021e. *Ryhmähaastattelu*. Saatavissa: https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L6_3_4.html. Viitattu 8.5.2021.
- Laitinen, L. 2017. Taide, taiteellinen toiminta ja nuorten hyvinvointi. Teoksessa Lehikoinen, K. & Vanhanen, E. (toim.) *Taide ja hyvinvointi. Katsauksia kansainväliseen tutkimukseen*. Helsinki: Taideyliopisto, Kokos-julkaisusarja 1/2017, 31–45. Saatavissa: https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/227963/Kokos_1_2017.pdf?sequence=4. Viitattu 9.5.2021.

Laki julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta. 28.12.2012/916. Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2012/20120916>. Viitattu 4.5.2021.

Laki kuntouttavasta työtoiminnasta. 2.3.2001/189. Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2001/20010189>. Viitattu 4.5.2021.

Liikanen, H-L. 2010. *Taiteesta ja kulttuurista hyvinvointia – ehdotus toimintaohjelmaksi 2010–2014.* Opetusministeriön julkaisuja 1/2010. Valtioneuvosto: Opetusministeriö, Kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan osasto. Saatavissa: <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/75612/OPM1.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. Viitattu 5.5.2021.

Lipponen, K. 2020. *Resilienssi arjessa.* Helsinki: Duodecim.

Malte-Colliard, K. & Lampo, M. 2013. *Voimaa taiteesta. Malleja taiteen soveltamiseen hyvinvointialalla.* Tampere. Tampereen yliopisto, Tutkivan teatterityön keskus.

Nuorisolaki. 21.12.2016/1285. Saatavissa: <https://finlex.fi/fi/laki/alkup/2016/20161285>. Viitattu 24.4.2021.

Nuorisolaki. 27.1.2006/72. Saatavissa: <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/kumotut/2006/20060072>. Viitattu 21.4.2021.

Nuorten elämä. 2021. *Nuorisotakuu.* Saatavissa: <https://www.nuortanelama.fi/elavaa-elamaa/koulutus-ja-opiskelu/nuorisotakuu-509> Viitattu 6.5.2021.

Opetushallitus. 2021. *Yhteisöllisyys.* Saatavissa: <https://www.oph.fi/fi/opettajat-ja-kasvattajat/yhteisollisyys>. Viitattu 5.5.2021.

Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2015. *Nuorisotakuun kehittäminen.* Saatavissa: <https://minedu.fi/nuorisotakuu>. Viitattu 21.4.2021.

Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2021. *Nuorten työpajat ja etsivä nuorisotyö.* Saatavissa: <https://minedu.fi/tyopajat-ja-etsiva-nuorisotyö>. Viitattu 21.4.2021.

Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2018. *Työpajatoiminnan kehittämistarpeet ja mahdollisuudet sekä toiminnan rahoitus.* Saatavissa: <https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/JulkaisuMetatieto/Documents/EDK-2018-AK-211450.pdf>. Viitattu 6.5.2021

Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2020. *Valtioneuvoston linjaukset varhaiskasvatuksen, esiopetuksen, perusopetuksen, lukio- ja ammatillisen koulutuksen, korkeakoulutuksen, vapaan sivistystyön sekä taiteen perusopetuksen järjestäjille koronavirustartuntojen leviämisen hidastamiseksi.* Saatavissa: <https://minedu.fi/-/valtioneuvoston-linjaukset-suosituksista-varhaiskasvatuksen-esiopetuksen-perusopetuksen-lukio-ja-ammattillisen-koulutuksen-korkeakoulutuksen-vapaan-sivist> Viitattu 10.5.2021.

Oulun kaupunki. 2021. *Työllisyyskatsaus helmikuussa 2021.* Saatavissa: <https://www.ouka.fi/oulu/tyo-ja-elinkeinot/tyollisyysraportit>. Viitattu 3.5.2021.

Pihkala, P. 2019. *Ilmastoahdistus ja sen kanssa eläminen.* Helsinki: MIELI Suomen Mielenterveys ry. Saatavissa: https://mieli.fi/sites/default/files/materials_files/ilmastoahdistusraportti-mieli2019-web.pdf. Viitattu 12.5.2021.

Poijula, S. 2018. Resilienssi: *Muutosten kohtaamisen taito*. Helsinki: Kirjapaja.

Siivonen, K., Kotilainen, S. & Suoninen, A. 2011. *Iloa ja voimaa elämään. Nuorten taiteen tekemisen merkitykset Myrsky-hankkeessa*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura. Verkojulkaisuja 44. Saatavissa: <https://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/myrsky2011.pdf>. Viitattu 9.5.2021.

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2021. *Syrjäytymisen ja köyhyyden ehkäiseminen*. Saatavissa: <https://stm.fi/syrjaytymisen-ja-koyhyden-ehkaisy>. Viitattu 24.4.2021.

Sutela, E., Törmäkangas, L., Toikka, E., Haapakorva, P., Hautakoski, A., Hakovirta, M., Rasinkangas, J., Gissler, M. & Ristikari, T. 2016. *Nuorten hyvinvointi ja syrjäytymisen riskitekijät Suomen kuudessa suurimmassa kaupungissa Helsinki, Espoo, Vantaa, Turku, Tampere ja Oulu*. THL – Raportti 5/2016. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Saatavissa: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/130760/URN_ISBN_978-952-302-662-9.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Viitattu 25.4.2021.

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. 2020. *Hyvinvointi- ja terveyserot - Keskeisiä käsitteitä*. Saatavissa: <https://thl.fi/fi/web/hyvinvointi-ja-terveyserot/eriarvoisuus/keskeisia-kasitteita>. Viitattu 15.5.2021.

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. 2021. *Nuorten syrjäytymisen ehkäisy*. Saatavissa: <https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/hyvinvointi-ja-terveys/nuorten-syrjaytymisen-ehkaisy>. Viitattu 25.4.2021.

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. 2015. *Osallisuutta edistämällä vähennetään eriarvoisuutta*. Saatavissa: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/128983/Osallisuus_final_17.11.2015.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Viitattu 13.5.2021.

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. 2021. *Tasa-arvotiedon keskus. Intersektionaalisuus ja sukupuoli*. Saatavissa: <https://thl.fi/fi/web/sukupuolten-tasa-arvo/sukupuoli/intersektionaalisuus-ja-sukupuoli>. Viitattu 5.5.2021.

Tuckman, B. 2001. Developmental Sequence in Small Groups', Reprint. *Group Facilitation: A Research and Applications*, 3, 67–81. Saatavissa: http://www.communication-cache.com/uploads/1/0/8/8/10887248/developmental_sequence_in_small_groups_-_reprint.pdf. Viitattu 6.5.2021.

Tuomisto, J. 2020. Ihmisyhteisöjen rakentaminen ympäristöön terveellisellä ja kestäväällä tavalla. Teoksessa H. Mussalo-Rauhamaa, J. Pekkanen, J. Tuomisto & H.S. Vuorinen (toim.) *Ympäristöterveys*. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim, 12–33.

Tuomisto, J. 2017. Vaikuttako ilmastonmuutos terveyteen? *Duodecim*, 133(17), 1614–1615. Saatavissa: <https://www.duodecimlehti.fi/duo13872> Viitattu 16.5.2021.

Vapaata tilaa – kaupunki ilmastovastuun ja kasvamisen paikkana -hankesuunnitelma. 2020.

Veeran Verstaan työntekijät. 2020. Henkilökohtainen tiedonanto. Haastattelu Veeran Verstaan työntekijöiden kanssa.

Veeran Verstas. 2021a. Saatavissa: <https://www.veeranverstas.fi/>. Viitattu 6.5.2021, 15.5.2021.

Veeran Verstas. 2021b. Hankkeet. Saatavissa: <https://www.veeranverstas.fi/hankkeet>. Viitattu 6.5.2021, 15.5.2021.

Vesa, S., Santalahti, V., Nieminen, V., Nikunlaakso, R., K. Reuna, Niemi, M., Ketonen, E.-L., Kouvo-
nen, A., Lintula, L., Salo, P., Luukkainen, K., Salenius, M. & Oksanen T. 2020. *Sosiaalinen hyvin-
vointi ja sen tiedolla johtaminen*. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja
52/2020. Helsinki: Valtioneuvoston kanslia. Saatavissa: [https://julkaisut.valtioneu-
vosto.fi/bitstream/handle/10024/162555/VNTEAS_2020_52.pdf?sequence=1&isAllowed=y](https://julkaisut.valtioneu-
vosto.fi/bitstream/handle/10024/162555/VNTEAS_2020_52.pdf?sequence=1&isAllowed=y) Viitattu
16.5.2021.

Vilmilä, F. 2016. *Elämäntaitojen äärellä. Taidetyöpaja nuorten elämäntaitojen vahvistajana*. Helsinki:
Nuorisotutkimusseura. Saatavissa: [https://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/elamantaito-
jen_aarella.pdf](https://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/elamantaito-
jen_aarella.pdf). Viitattu 9.5.2021.

LIITE 1

Vapaata tilaa -hankkeen menetelmiä

- spoken word ja runoklubi
- materiaalin runous
- kokeellinen akvarellikurssi
- ympäristötaideteos
- naamioteatteri
- luova liike ja kehonhuolto
- kulttuurituotanto ja Pimeän Puutarha -taidenäyttelyn järjestäminen
- oman vanteen teko, vannetanssin perusteet
- burleskin alkeet
- kirjansidonta, unisiepparin ja kehärummun valmistus, puupiirrosgrafiikkaa
- radikaalit ristipistot
- kokeellinen valokuvaus syanotypiatekniikalla
- kehollinen kuvanveisto torsotekniikalla
- voimavarakeskeinen kuvataide
- voimauttava valokuvaus
- elokuva taiteen muotona
- intuitiivinen musiikki ja äänitaidekurssi
- podcast-kurssi
- luonnonkosmetiikkakurssi
- apuraha -workshop, luovan alan työllistymis- ja ansaintalogiikkaan perehtyminen
- hävikkiruuan hyödyntäminen

Vapaata tilaa -hankkeeseen osallistuneiden nuorten haastattelukysymykset

Ohje haastateltavalle:

Esitän sinulle parikymmentä kysymystä, jotka liittyvät sinun osallistumiseesi Veeran Verstaan Vapaata tilaa -hankkeen. Vastaa mieleesi mukaan ja niin pitkään kuin haluat. Näihin kysymyksiin ei ole väärää vastauksia.

1. Miten ohjauduit Veeran Verstaan työkokeilujaksolle?
2. Mitä olet saanut ja oppinut Veeran Verstaan Vapaata tilaa -työkokeilujaksolta?
3. Millaisia vaikutuksia työkokeilujaksolla on ollut elämääsi ja hyvinvointiisi?
4. Mitä asioita jäit kaipaamaan / mitä asioita jäi mielestäsi puuttumaan työkokeilussa?

Hyvinvointi

5. Koitko, että itsetuntemuksesi kasvoi? Millä tavoin? Miten se ilmenee nyt?
6. Koitko, että itsetuntosi kasvoi? Miten se ilmenee nyt?
7. Saitko työkokeilusta lisää itsevarmuutta ja rohkeutta taiteen tekemiseen? Miten se ilmenee nyt?
8. Vaikuttiko työkokeilujakso jollakin tavoin arkipäivääsi? Esim. arjen rutiineihin? Päivärytmiin? Syömiseen? Nukkumiseen?

Oppiminen, ohjaus

9. Opitko työkokeilujaksolla uusia asioita, uusia tekniikoita? Mitä?
10. Millaisina koit opetusjaksojen sisällöt? Miten koit käsillä käsittämisen? Mikä niistä oli mielestäsi paras? Olitko muihin tyytyväinen? Jos et, miksi, mitä olisit tehnyt toisin ja mitä jäi puuttumaan?
11. Saitko työkokeilujaksolla tarpeeksi yksilöllistä ohjausta? Millaista se oli? Jos ei ollut tarpeeksi, kuinka paljon ja millaista ohjauksen olisi pitänyt mielestäsi olla?
12. Millaisia olivat opetusjärjestelyt: tilat, aikataulu, viestintä jne. Olitko niihin tyytyväinen? Jos et, miksi, mitä olisit tehnyt toisin ja mitä jäit kaipaamaan/mitä jäi puuttumaan?

Työelämään valmentaminen, työelämäyhteydet

13. Saitko työkokeilusta työelämävalmiuksia? Saitko eväitä ja tietoa kehittää osaamistasi taiteen ammattilaiseksi? Millaisia? Jos et saanut, miksi?
14. Saitko tietoa yrityksistä ja mahdollisuuksista työllistyä taiteen parissa Oulussa? Jos et saanut, mitä olisit halunnut ja jäit kaipaamaan/mitä jäi puuttumaan?
15. Onko työkokeilujakso lisännyt kohdallasi taiteen tekemistä? Sovellatko nyt Verstaalla oppimiasi uusia taitoja ja tekniikoita?
16. Oletko työllistynyt? Oletko työllistynyt taiteen alalle?

Yhteisöllisyys

17. Miten koit työkokeilun sosiaalisessa mielessä? Saitko uusia kavereita? Oletko pitänyt yhteyttä työpajakavereihisi?
18. Oliko Vapaata tilaa –hankkeen yhteisö ja yhteisöllisyys sinulle tärkeää? Miksi?
19. Koitko, että sinut kohdattiin omana itsenäsi ja kaikkien erilaisuutta arvostettiin? Jos ei, miksi?
20. Antoiko työkokeilu sinulle mahdollisuuksia verkostoitua muiden taiteen tekijöiden kanssa hankkeen sisällä ja ulkopuolella?

Ilmastonmuutos

21. Koitko ennen työkokeilujaksolle menoasi ahdistusta ilmastonmuutoksesta? Miten se ilmeni?
22. Koitko saaneesi Vapaata tilaa –hankkeesta keinoja hallita ilmastonmuutokseen liittyvää ahdistusta?
23. Koitko ilmastonmuutostietoisuutesi kasvaneen? Miten?
24. Miten ilmastonmuutosteema toteutui hankkeessa ja työkokeilujaksolla tekemissäsi töissä?

Muuta

25. Vaikuttiko pandemiatilanne osallistumiseesi työkokeilujaksolle? Miten?
26. Muuta - haluaisitko vielä lisätä jotakin tähän haastatteluun?

Lopuksi kysytään 1) ikä, 2) koulutustausta, 3) työllistyminen: onko tällä hetkellä töissä vai työttömänä (mitä tekee tällä hetkellä).

Suostumuslomake haastatteluun

Olen saanut etukäteen tietoa Sofia Leinosen Veeran Verstaan Vapaata tilaa -hanketta käsittelevästä tutkimuksesta, siihen liittyvästä haastattelusta ja sen sisällöstä ja haluan osallistua haastatteluun.

Ymmärrän opinnäytetyön tarkoituksen ja tiedän, että osallistumiseni on vapaaehtoista ja että voin haluessani keskeyttää haastattelun syytä ilmoittamatta. Suostun siihen, että haastatteluni nauhoitetaan aineiston jälkikäsitteilyä varten. Olen tietoinen siitä, että tietojani käsitellään luottamuksellisesti, ja siten, että henkilöllisyyteni ja yksityisyyteeni liittyvät asiat eivät käy ilmi missään opinnäytetyön vaiheessa. Olen myös tietoinen siitä, että haastatteluaineisto tuhotaan tutkielman valmistuttua.

Allekirjoituksellani vahvistan osallistumiseni Sofia Leinosen opinnäytteeseen liittyvään haastatteluun.

Haastateltavan allekirjoitus, nimenselvennys ja päivämäärä

Haastattelijan (suostumuksen vastaanottajan) allekirjoitus, nimenselvennys ja päivämäärä

Haastatteluaineiston temaattinen analyysi

VAIHE 1

Haastattelurungon mukaan muodostetut 26 teemaa.

VAIHE 2

Tiivistämällä muodostuneet 14 teemaa:

1. Arkirytmii
2. Itsetuntemuksen kasvu
3. Uskaltaminen uuteen
4. Palautteen saaminen
5. Uuden oppiminen
6. Ohjaus
7. Opetusjärjestelyt
8. Tiedon lisääntyminen
9. Ammattitaiteilijoiden tapaaminen, vierailut
10. Uudet kaverit
11. Ryhmätyöskentely
12. Ilmapiiiri
13. Ilmastonmuutos
14. Koronapandemia

VAIHE 3

Teemat 2–3, 5–6 sekä 10–11 yhdistettiin, jolloin jäljelle jäi 11 teemaa:

1. Arkirytmii
2. Itsetuntemus ja uskaltaminen uuteen
3. Palautteen saaminen
4. Uuden oppiminen ja ohjaus
5. Opetusjärjestelyt
6. Tiedon lisääntyminen
7. Ammattitaiteilijoiden tapaaminen, vierailut
8. Ryhmätyöskentely ja uudet kaverit
9. Ilmapiiiri
10. Ilmastonmuutos
11. Koronapandemia

VAIHE 4

Teemat 1–2, 3–5, 6–7, 8–9 yhdistettiin, jolloin jäljelle jäi kuusi teemaa:

1. Hyvinvointi
2. Uuden oppiminen, ohjaus ja opetusjärjestelyt
3. Työelämään valmentaminen ja työelämäyhteydet
4. Yhteisöllisyys
5. Ilmastonmuutos, kierrätys
6. Koronapandemia